

Juridische Verwijzingen en Afkortingen

V&A – September 2025

Voorwoord bij editie 2025

Bij het begin van het academiejaar is er traditiegetrouw een actualisering van Juridische Verwijzingen en Afkortingen. De grondig hervormde editie van V&A is nu een jaar oud. De studenten uit de vijf Vlaamse Rechtenfaculteiten zijn al helemaal mee met de nieuwe V&A. Voor tijdschriftredacties, wetenschappelijke onderzoekers en rechtspractici bleek het nog een aanpassing. We vertrouwen erop dat steeds meer auteurs de overstap maken in dit tweede jaar. We opteren dan ook voor continuïteit en standvastigheid na de noodzakelijke wijzigingen van vorig jaar voor het gebruik van *reference managers*, de afstemming met internationale verwijzingsmethoden en de interne coherentie.

Er zijn geen (belangrijke) wijzigingen, buiten de toevoeging van de optie om in verwijzingen naar Anglo-Amerikaanse tijdschriftartikels ook het volumenummer (jaargangnummer) op te nemen. Let wel, dit is iets anders dan het afleveringsnummer '/' dat al werd aanbevolen bij doorlopende paginering en verplicht werd bij niet-doorlopende paginering. De weergave van een volumenummer is ongebruikelijk in de continentale literatuur, omdat we deze informatie ook uit het jaartal kunnen afleiden. Toch maakt de aangevraagde bijkomende optie het eenvoudiger om via *reference managers* automatische referenties uit Anglo-Amerikaanse databanken te integreren in juridische teksten.

De V&A-Commissie volgt ook nauwgezet de feedback en suggesties van de gebruikers op. Zo zijn er enkele materiële (typ)fouten verbeterd die door jullie werden opgemerkt. Dat kan ook tijdens het academiejaar gebeuren, maar zal tussentijds niet tot inhoudelijke regelwijzigingen leiden. Belangrijke wijzigingen worden steeds in september doorgevoerd en aangekondigd. Verwijzen naar rechtsbronnen zal alleszins steeds in beweging zijn zolang de vorm, toegankelijkheid en het gebruik van die bronnen blijven evolueren. De grootste uitdaging voor alle juridische auteurs de volgende jaren wordt tekst die gegeneerd is door artificiële intelligentie (AI). Ook hierover blijven we jullie opmerkingen en suggesties graag verwelkomen.

[Joke Baeck](#), Universiteit Gent

[Kathleen D'hanis](#), Universiteit Gent

[Frederic Eggermont](#), Vrije Universiteit Brussel

[Karl Hendrickx](#), Universiteit Antwerpen

[Cedric Jenart](#), Universiteit Antwerpen

[Shana Ludikhuyze](#), KU Leuven

[Christoph Malliet](#), KU Leuven (afscheidnemend)

[Bernard Tilleman](#), KU Leuven

[Emma Suzanne van Aggelen](#), Universiteit Hasselt

[Loth Van der Auwermeulen](#), Universiteit Hasselt

Voorwoord bij de hervorming van 2024

De editie 2024 van V&A is ingrijpend gewijzigd, zowel vormelijk als inhoudelijk. Er lag een drievoudig doel aan de basis van deze hervorming.

Ten eerste is vormelijk gestreefd naar een overzichtelijker formaat, waarin de gebruikers sneller vinden wat ze nodig hebben. Daartoe zijn de vele uitgeschreven regels vervangen door een vijftiental basistypes van referenties, die elk een eigen fiche hebben. Elke fiche bevat de onderdelen en syntaxis van het type, gevolgd door een ruime selectie voorbeelden. Daarnaast zijn er een beperkt aantal algemene regels.

Ten tweede zijn enkele inhoudelijke aanpassingen gedaan, zodat V&A voortaan ook gemakkelijker kan worden gebruikt met een *reference manager*. Dit is een bibliografisch softwareprogramma waarmee een auteur zijn referenties in een eigen online bibliotheek kan opslaan en ze automatisch als voetnoot of in een bibliografie in een tekst kan invoegen, zonder tijdrovend handmatig werk. Als uitgangspunt is vooral de *open source* software [Zotero](#) genomen.

Ten derde is er gestreefd naar vereenvoudiging en een betere aansluiting bij internationaal gangbare gewoonten, zoals de Engelse *Oscola*-regels. Dit maakt het gemakkelijker om de regels toe te passen voor auteurs die ook teksten in het Engels schrijven of buitenlandse bronnen verwerken.

Dat heeft geleid tot aanzienlijke aanpassingen aan de regels zoals deze golden tot 2024. Hoewel de [basisprincipes](#) dezelfde zijn gebleven, zijn er enkele opvallende nieuwigheden. Hierna volgt een overzicht.

Algemeen:

- Bij verwijzingen naar bijdragen of rechtspraak in tijdschriften wordt de vermelding van de aflevering aanbevolen bij doorlopende paginering. Ze blijft verplicht bij aparte paginering.
- Het gebruik van de afkorting 'nr.', voorafgaand aan een nummer van een beleidsdocument of een rechterlijke beslissing, is facultatief.
- Dubbele jaartallen worden altijd voluit geschreven (bv. 2011-2012).

Wetgeving:

- Verwijzingen naar Europese en internationale wetgeving zijn geharmoniseerd in eenzelfde type (WG3).
- Verwijzingen naar parlementaire voorbereidingen zijn geharmoniseerd in eenzelfde type (WG4).
- De toevoeging van een ELI is facultatief.

Rechtspraak:

- De vermelding van de ECLI-code wordt sterk aanbevolen voor alle rechtscolleges, indien bekend.
- De vermelding van een noot of conclusie bij een uitspraak is facultatief.
- Belgische hoven van beroep krijgen de afkorting HvB in plaats van alleen de stadsnaam.

Rechtsleer:

- Dubbele aanhalingstekens worden overal vervangen door enkele aanhalingstekens.
- De initialen van de auteursnaam komen altijd achter de familienaam, ook in de voetnoten.
- Bij verwijzing naar boeken worden de plaats van de uitgave en het aantal pagina's of het totaal aantal delen niet langer opgenomen.

- Indien een werk veel auteurs of editors heeft, volstaat het om in de verwijzing de eerste drie auteurs of editors te vermelden.
- Bij tijdschriftartikels en bijdragen in boeken wordt de eindpagina niet langer opgenomen.
- Er kan verwezen worden naar zowel een postprint-versie (*author version – auteursversie*) in een *repository* als naar de definitieve versie (*version of record – uitgeversversie*) of naar beide.

Volgende bronnen krijgen voortaan een afzonderlijk verwijzingstype:

- Beleidsdocumenten (WG5).
- Conclusies van OM en AG (RS2).
- Doctoraten en masterproeven (RL2).
- Media, van krantenartikelen en podcasts tot twitterberichten (M1).
- Zelf afgenomen interviews (M2).

Het is mogelijk dat een auteur naar bronnen wil verwijzen die niet expliciet in deze nieuwe versie zijn opgenomen. De auteur heeft dan de vrijheid om in de geest van de bestaande regels zelf een verwijsformat op te stellen. Met het oog op de continue verbetering van deze richtlijnen, vragen we de auteur om de redactie te informeren over de vastgestelde lacune. Dat kan via redactie@vena.be.

Commissie 2024

Joke Baeck, Universiteit Gent

Bert Demarsin, KU Leuven

Karl Hendrickx, Universiteit Antwerpen

Cedric Jenart, Universiteit Antwerpen

Christoph Malliet, KU Leuven

Stefaan Smis, Vrije Universiteit Brussel

Tim Wuyts, Universiteit Hasselt

Werkgroep 2024

Frauke De Wael, Vrije Universiteit Brussel

Kathleen D'hanis, Universiteit Gent

Shana Ludikhuyze, KU Leuven

Lucas Rabaey, Universiteit Gent

Jonathan Schenk, Universiteit Antwerpen

Mariet Stiers, Universiteit Hasselt

Loth Van der Auwermeulen, Universiteit Hasselt

Caroline Van Esbroeck, Universiteit Hasselt

Denzel Vingerhoed, KU Leuven

Inhoud

Voorwoord bij editie 2025.....	1
Voorwoord bij de hervorming van 2024.....	2
Algemeen.....	7
Algemene regels	7
1. Verwijzen binnen de tekst	7
2. Herhaling van verwijzingen	7
3. Standpunten binnen referenties en voetnoten	7
4. Volgorde van rechtsbronnen in de bibliografie	8
5. Interpunctie	8
6. Verwijzingen naar verschillende versies van rechtsleer	8
7. Auteursnamen	8
8. Paginanummers en randnummers (gedrukte en onlinebronnen).....	8
9. Anderstalige wetgeving, rechtspraak en rechtsleer	9
10. DOI's en URL's	9
Opmaak en interpunctie.....	11
1. Hoofdletters	11
2. Afkortingen, initiaalwoorden en letterwoorden	12
3. Punten, spaties en haakjes	13
4. Cursivering en aanhalingstekens	13
Wetgeving.....	14
WG1: Afgekorte basiswetgeving.....	14
Syntaxis	14
Zotero	14
Voorbeelden	14
WG2: Interne normen	15
Syntaxis	15
Zotero	15
Voorbeelden	15
WG3: Internationale en Europese normen	17
Syntaxis	17
Zotero	17
Voorbeelden	17
WG4: Voorbereidende documenten	19
Syntaxis	20
Zotero	20

Voorbeelden	20
WG5: Beleidsdocumenten.....	22
Syntaxis	23
Zotero	23
Voorbeelden	23
WG: Hiërarchie en volgorde	25
Rechtspraak	27
RS1: Rechtspraak	27
Syntaxis	28
Zotero	28
Voorbeelden	28
RS2: Conclusies Openbaar Ministerie of Advocaat-Generaal.....	32
Syntaxis	32
Zotero	33
Voorbeelden	33
RS: Hiërarchie en volgorde	34
Rechtsleer	35
RL1: Boeken (en verzamelwerken)	35
Syntaxis	36
Zotero	36
Voorbeelden	36
RL2: doctoraten en masterproeven.....	38
Syntaxis	38
Zotero	39
Voorbeelden	39
RL3: Bijdragen in verzamelwerken	40
Syntaxis	41
Zotero	41
Voorbeelden	41
RL4: Bijdragen in tijdschriften.....	43
Syntaxis	44
Zotero	44
Voorbeelden	44
RL5: Noten	46
Syntaxis	47
Zotero	47

Voorbeelden	47
RL: Hiërarchie en volgorde	49
Media.....	50
M1: Krantenartikel, blogpost, podcast, video, Twitterbericht, GenAI-tools	50
Syntaxis	51
Zotero	51
Voorbeelden	51
M2: Interview	53
Syntaxis	53
Zotero	53
Voorbeelden	53
Afkorting.....	54
Afkorting: Wetgeving.....	54
Afkorting: Rechtscolleges	59
Afkorting: Tijdschriften	61
Andere afkorting.....	62
Over V&A.....	65

Algemeen

Algemene regels

1. Verwijzen binnen de tekst

Verwijzingen binnen de tekst naar eerdere of volgende passages worden respectievelijk aangeduid door *supra* en *infra* (cursief), gevolgd door pagina, randnummer of voetnoot.

Voorbeeld

- *Supra* 84, vn. 22.

2. Herhaling van verwijzingen

Als een verwijzing wordt herhaald, wordt ze in principe volledig opnieuw opgenomen. Verwijzende afkortingen zoals *o.c.* (*opere citato* in de betekenis van 'in het aangehaalde werk'), *l.c.* (*loco citato* in de betekenis van 'op de aangehaalde plaats') en *ibid.* (*ibidem* in de betekenis van 'op dezelfde plaats') worden beter niet gebruikt. Enkel in onmiddellijk op elkaar volgende voetnoten waar slechts één en dezelfde bron wordt aangehaald, kan *ibid.* (cursief) gebruikt worden.

Voor boeken of artikels waarvan de volledige verwijzing erg lang is, kan men de eerste verwijzing voluit schrijven en meteen aangeven hoe men ze verderop verkort zal citeren ('hierna:').

Voorbeelden

- CARMAN H., *Précis du notariat*, Bruylant, 2011, 231. [eerste voetnoot]
- *Ibid.* [verwijst naar dezelfde pagina van dezelfde bron in de volgende voetnoot]
- *Ibid.*, 228. [verwijst naar een andere pagina van dezelfde bron in de volgende voetnoot]
- STIJNS S. en VANDERSCHOT K. (eds.), *Contractuele clausules rond de (niet-)uitvoering en de beëindiging van contracten*, Intersentia, 2006 (hierna: STIJNS S., *Clausules*).

3. Standpunten binnen referenties en voetnoten

Als de auteur een standpunt uit een bron overneemt, verwijst hij naar die bron zonder verdere aanduiding. Dit impliceert dat wat de auteur schrijft, hetzelfde is als wat de bron inhoudt.

Als de auteur verwijst naar een bron die punten behandelt die hij wel aanhaalt maar niet zelf uitwerkt, gebruikt hij 'zie'.

Als de auteur verwijst naar een bron die hetzelfde probleem behandelt als hij, maar dan in ruimere zin of met nuanceringsen, gebruikt hij 'zie ook'.

Als de auteur verwijst naar een bron die hetzelfde probleem anders, maar niet in strijd met zijn eigen standpunt behandelt, gebruikt hij 'vgl.'. ('vergelijk').

Als de auteur verwijst naar een bron die een standpunt verdedigt of toepast dat in strijd is met zijn eigen standpunt, gebruikt hij 'contra' (cursief).

Voorbeelden

- Zie VERPLAETSE J., *For the sake of argument: argumentatieleer voor juristen en ethici*, Maklu, 2004, 75-77.
- Zie ook DE ROY C. en VANDROMME S., *Bijzondere opsporingsmethoden en aanverwante onderzoeksmethoden*, Intersentia, 2004.

- Vgl. Arbh. Antwerpen 20 november 1995, *RW* 1995-1996, 1347.
- *Contra* Cass. 30 april 1996, *RW* 1996-1997, 124.

4. Volgorde van rechtsbronnen in de bibliografie

Bij het rangschikken van verwijzingen in de bibliografie moet de hiërarchie van de rechtsbronnen worden geëerbiedigd. Hiervoor kan in de eerste plaats verwezen worden naar de hiërarchie van [wetgeving](#) en [rechtspraak](#). Dat betekent bovendien dat – in overeenstemming met de bindende kracht van de rechtsbronnen – verwijzingen naar wetgeving in de brede zin eerst komen, gevolgd door de verwijzingen naar rechtspraak en ten slotte die naar [rechtsleer](#). Het opnemen van een afzonderlijke categorie voor verwijzingen naar mediabronnen is facultatief en volgt na de categorie rechtsleer.

De concrete volgorde is: WG3, WG2, WG4, WG5, RS1, (RS2), RL, M.

5. Interpunctie

Alle onderdelen van de verwijzing worden gescheiden door een komma (behalve na een artikel bij wetgeving). Elke voetnoot eindigt met een punt. Tussen verwijzingen in dezelfde voetnoot wordt een puntkomma geplaatst.

De onderdelen van een verwijzing worden in deze V&A-gids steeds als aparte vakken in elke fiche weergegeven, na elk vak volgt dus een komma (behalve de uitzondering van een artikel bij wetgeving).

6. Verwijzingen naar verschillende versies van rechtsleer

Er wordt altijd verwezen naar de gebruikte versie, dit kan ook een postprint-versie (*author version – auteursversie*) in een *repository* zijn; de vindplaats van de definitieve versie (*version of record – uitgeversversie*) wordt dan bij voorkeur ook toegevoegd. Omgekeerd mag men de postprint-versie ook toevoegen als men de definitieve versie geraadpleegd heeft, vooral als die postprint in de *repository* vrij toegankelijk is.

7. Auteursnamen

- Als de bron meerdere auteurs of editors heeft, worden hun gegevens gescheiden door een komma. De gegevens van de auteur die als laatste wordt vermeld, wordt voorafgegaan door 'en'.
- Als een bron meerdere auteurs of editors heeft, volstaat het om de eerste drie te vermelden, gevolgd door 'e.a.' om de overige aan te duiden.
- Initialen van de voornaam komen altijd achteraan, zowel in de bibliografie als in de voetnoten. Een initiaal wordt gevolgd door een punt.
- De auteur kan ook een instelling of groepering zijn.
- De volgorde van de auteursgegevens is dezelfde als de volgorde die het werk zelf hanteert.
- Als de bron geen auteur vermeldt, kan X gebruikt worden in de plaats van de auteursnaam, zonder punt.
- Auteursnamen staan in hoofdletters; desgewenst kunnen ook kleine kapitalen gebruikt worden.

8. Paginanummers en randnummers (gedrukte en onlinebronnen)

De omvang van een werk wordt niet vermeld, het totaal aantal pagina's van het boek en het aantal delen dus ook niet. De omvang van een bijdrage wordt ook niet vermeld, de eindpagina van de bijdrage dus evenmin.

Pagina's worden altijd weergegeven zonder 'p'.

Als een online bron (boek, tijdschriftartikel, boekhoofdstuk, noot) geen paginanummers bevat, mag bij verwijzing naar de bron als geheel de pagina worden weggelaten; het is niet nodig de gepagineerde gedrukte versie te zoeken.

Bij verwijzing naar een bepaalde passage van een bron worden de paginanummer(s) van die passage vermeld, eventueel gevolgd door de relevante randnummers (voorafgegaan door 'nr.'). Als de bron geen paginanummers bevat, wordt verwezen naar de relevante randnummers (voorafgegaan door 'nr.' of 'nrs.'). Als geen pagina- of randnummers aanwezig zijn, kan men gebruikmaken van andere elementen van de tekst, zoals hoofdstukken, paragrafen en voetnootnummers.

9. Anderstalige wetgeving, rechtspraak en rechtsleer

Bij de verwijzing naar binnenlandse (Belgische) Franstalige en Duitstalige regionale wetgeving worden de aard van de tekst, het orgaan en de datum in het Nederlands weergegeven maar wordt de daaropvolgende rest van het opschrift niet vertaald (bv. Decr.Fr. 16 mei 2024 relatif au financement des bâtiments scolaires). Voor buitenlandse wetgeving wordt voor alles de originele taal gebruikt.

Verwijzingen naar binnenlandse (Belgische) Franstalige (en Duitstalige) rechtspraak worden volledig naar het Nederlands vertaald (dus 'Rb. Bergen, 17 maart 2014' en niet 'Trib. Mons, 17 mars 2014'). Voor buitenlandse rechtspraak worden de namen van rechterlijke instanties het best niet vertaald (dus 'Bundesgerichtshof' en niet 'Bondsgerechtshof').

Bij verwijzing naar anderstalige rechtsleer worden de verschillende elementen van de verwijzing niet vertaald.

10. DOI's en URL's

De vermelding van een [DOI](#) of URL verhoogt de vindbaarheid van de bron en is daarom sterk aanbevolen. Als er een DOI aanwezig is, gaat de voorkeur naar vermelding van DOI in plaats van URL, omdat de geschiedenis leert dat URL's na een aantal jaren vaak 'rot' vertonen.

Een DOI of URL wordt aan het einde van de verwijzing geplaatst.

Bij een verwijzing naar (vaak volatiele) media, wordt aanbevolen de URL te laten volgen door de consultatiedatum '(geraadpleegd op [datum])'. In alle andere gevallen valt die aanbeveling weg, gezien de beperkte meerwaarde. Bij een DOI is de vermelding van de consultatiedatum zeker niet nodig.

Bij verwijzing naar de URL, volstaat een verwijzing naar de homepage wanneer de betreffende bron daar eenvoudig terug te vinden is, zo niet wordt de volledige URL vermeld.

Hieronder volgen enkele bijzondere regels over verwijzing naar online bronnen van veelgebruikte officiële instanties, van andere instellingen en van universitaire *repositories*.

10.1 Veelgebruikte online vindplaatsen: geen URL opnemen

Sommige online bronnen worden zeer frequent door juristen gebruikt. Voor bronnen die in één van onderstaande, veelgebruikte online databanken werden gevonden, moet de URL **niet** worden opgenomen.

Instantie	URL
FOD Justitie	https://juportal.be/
Grondwettelijk Hof (GwH)	https://www.grondwettelijkhof.be/
Raad van State (RvS)	https://www.raadvst-consetat.be/
Dienst van de Bestuursrechtscolleges (DBRC)	https://www.dbrc.be/rechtspraak
Kamer van Volksvertegenwoordigers	https://www.dekamer.be/

Senaat	https://www.senaat.be/
Vlaams Parlement	https://www.vlaamsparlement.be/
Waals Parlement	https://parlement.wallonie.be/
Parlement Franse Gemeenschap	https://www.pfwb.be/
Brussels Parlement	https://www.bruparl.irisnet.be/
Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM)	https://hudoc.echr.coe.int/
Europees Hof van Justitie (HvJ)	https://curia.europa.eu/
Europese Unie	https://eur-lex.europa.eu/
Internationaal Gerechtshof (IGH)	https://www.icj-cij.org/
Beneluxhof	https://www.courbeneluxhof.int

10.2 Minder voorkomende online vindplaatsen: URL opnemen

Bij minder voorkomende online vindplaatsen wordt bij voorkeur een rechtstreekse link naar het document opgenomen. Als dat niet mogelijk of erg omslachtig is, volstaat de URL naar de homepage van de instelling.

Enkele voorbeelden van dergelijke vindplaatsen, deze lijst is uiteraard niet exhaustief:

Instelling	URL
Belgische Mededingingsautoriteit (BMA)	https://bma-abc.be/nl/beslissingen
Commissie Boekhoudkundige Normen (CBN)	https://cbn-cnc.be
Gegevensbeschermingsautoriteit (GBA)	https://gegevensbeschermingsautoriteit.be
Nationale Arbeidsraad (NAR)	https://nar-cnt.be
Orde van Architecten	https://architect.be/architecten/rechtspraak
Orde van Artsen	https://ordomedic.be
Orde van Vlaamse Balies (OVb)	https://ordevanvlaamsebalies.be/nl/tuchtdatabank
Raad voor de Journalistiek (RvdJ)	https://rvdj.be (lecdj.be)
Raadgevend Comité voor Bio-ethiek	https://www.health.belgium.be/nl/belgisch-raadgevend-comite-voor-bio-ethiek
Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering (RIZIV)	https://inami.fgov.be/nl/professionals/info-voor-allen/rechtspraak-over-inbreuken
Unia	https://unia.be

10.3 Overzicht repositories Belgische universiteiten met verkorte URL

Naar doctoraten en andere documenten in de *repositories* van Belgische universiteiten wordt bij voorkeur verwezen met een (lieft persistente) rechtstreekse link naar een webpagina die de beschrijving van het document en een link naar de tekst (pdf) bevat. Als geen dergelijke bruikbare URL gevonden wordt, kan men volstaan met een verwijzing naar de homepage van de *repository*.

Universiteit	Repository
KU Leuven	https://lirias.kuleuven.be/
UAntwerpen	https://anet.uantwerpen.be/desktop/irua
UHasselt	https://documentserver.uhasselt.be/
UGent	https://biblio.ugent.be/
VUB	https://biblio.vub.ac.be/vubir/
UCLouvain	https://dial.uclouvain.be/
ULB	https://difusion.ulb.ac.be/
ULiège	https://orbi.uliege.be/
UMons	https://orbi.umons.ac.be/
UNamur	https://researchportal.unamur.be/

Opmaak en interpunctie

1. Hoofdletters

Algemeen

De **basisprincipes** voor het gebruik van hoofdletters zijn te vinden in de *Woordenlijst Nederlandse Taal*, het zgn. Groene Boekje (woordenlijst.org). Een woord krijgt een hoofdletter als het:

- aan het begin van een zin staat;
- respect uitdrukt;
- de status heeft van een eigennaam.

De regel dat een **eigennaam** een hoofdletter krijgt, leidt veruit tot de meeste moeilijkheden omdat niet altijd gemakkelijk uit te maken is wat een eigennaam is. Daarom volgt hierna een overzicht van de regels. Die regels gelden enkel voor Nederlandstalige namen.

Anderstalige eigennamen schrijven we zoals in de taal van oorsprong (*Supreme Court, Cour de cassation, Bundesverfassungsgericht*).

Instellingen

Namen van instellingen en instanties krijgen een hoofdletter (aan ieder zelfstandig en bijvoeglijk naamwoord) als ze uniek zijn: *Europese Unie, Staat* (= België, t.o.v. de staten van de Europese Unie), *Rijk, Kamer, Senaat, Vlaams Parlement* (= officiële benaming, t.o.v. het Vlaamse parlement, gebruikt als soortnaam), *Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer, Koning* (= de staatsrechtelijke instelling, niet de persoon). Maar als we de generieke instellingen bedoelen, schrijven we geen hoofdletter: *gemeenschappen en gewesten, regering, college van burgemeester en schepenen, faculteitsraad, raad van bestuur*.

Samenstellingen en afleidingen van instellingen met een hoofdletter, behouden die: *Kamerfractie, Kamerreglement, Senaatscommissie, Senaatszitting, Unievoorzitter*. Samenstellingen met *Staat* en *Rijk* verliezen de hoofdletter: *staatsbelang, rijksschuld*.

Rechtscolleges

Voor rechtscolleges gelden dezelfde regels als voor instellingen. Unieke rechtscolleges krijgen hoofdletters: *Europees Hof voor de Rechten van de Mens, Hof van Justitie, Grondwettelijk Hof, Hof van Cassatie, Raad van State, Rekenhof*. Rechtscolleges waarvan er meer zijn, krijgen geen hoofdletters, ook al wordt verwezen naar één specifieke rechtbank: *de politierechtbank van Kortrijk, de ondernemingsrechtbank van Gent, het hof van beroep van Antwerpen, de griffie van de jeugdrechtbank van Mechelen*.

Functies

Titels en functiebenamingen krijgen een kleine letter: *de burgemeester van Hasselt, de gouverneur van Oost-Vlaanderen, de premier en de minister-president waren aanwezig. De Koning* (de instelling, niet de persoon) *belast de minister van Justitie* (merk op dat Justitie zelf een hoofdletter heeft, omdat het de eigennaam is van deze federale overheidsdienst) *met de uitvoering van deze wet. Gisteren heeft de koning een ontmoeting gehad met de paus, waarbij ook de rector van het seminarie en de eerste voorzitter van het Hof van Cassatie aanwezig waren. Mevrouw de voorzitter, wij vragen uitstel in deze zaak. De griffier en de auditeur-generaal gingen lunchen met de gedelegeerd bestuurder*.

Titels van publicaties

In titels van boeken, tijdschriftartikelen en nota's krijgt het eerste woord een hoofdletter: *Beginselen van wetgevingstechniek en behoorlijke regelgeving*. Het gebruik van hoofdletters bij alle zelfstandige

en bijvoeglijke naamwoorden, werkwoorden, bijwoorden en telwoorden is door het Engels geïnspireerd maar maakt een onrustige indruk en wordt dus het best vermeden.

Gebruikelijke hoofdletters in tijdschriftnamen kunnen, op basis van het donorprincipe (d.i. respecteer de spelling die de instelling of het medium zelf gebruikt), behouden blijven wanneer ze in de tekst voluit geschreven worden.

Wettelijke en reglementaire akten

Van wetboeken krijgen alle zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden een hoofdletter, omdat ze als uniek kunnen worden beschouwd: *het Burgerlijk Wetboek, de Grondwet, het Btw-Wetboek, de Wooncode*. Hetzelfde geldt voor verkorte citeerwijzen: *Decreet Bijzondere Jeugdbijstand, Wet Achtergelaten Voorwerpen*.

Andere wetgevende akten krijgen geen hoofdletters: *ik verwijs naar artikel 2 van de wet van 2 augustus 2002 betreffende de misleidende en vergelijkende reclame, de onrechtmatige bedingen en de op afstand gesloten overeenkomsten inzake de vrije beroepen*.

In een doorlopende tekst kan het aangewezen zijn om lange titels van wettelijke akten tussen enkele aanhalingstekens te plaatsen, zodat de gedachtegang beter te volgen is.

2. Afkortingen, initiaalwoorden en letterwoorden

Afkortingen, initiaalwoorden en letterwoorden moeten snel en eenvoudig kunnen worden begrepen door de lezer. Vermeld daarom de uitdrukking of de naam van een instelling of instantie die verder zal worden afgekort, de eerste maal voluit, gevolgd door de afkorting tussen haakjes: *Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ)*. Op die manier kan verderop alleen de afkorting worden gebruikt.

De Woordenlijst maakt het onderscheid tussen afkortingen, initiaalwoorden en letterwoorden:

- **Afkortingen** spreken we altijd voluit uit, we lezen met andere woorden nooit de afkorting zelf. Afkortingen krijgen daarom een punt op het einde en hoofdletters waar die ook in de uitdrukking voluit staan: *bv., bijv. (bijvoorbeeld), p. (pagina), m.b.t. (met betrekking tot), mr. (meester), Z.M. (Zijne Majesteit)*.
- Bij **initiaalwoorden** spreken we de letters apart uit. Ze krijgen geen punten. De hoofdletters uit de volledige uitdrukking worden overgenomen: *pc, tv, NMBS*. Volgens de Woordenlijst worden daarom ook *bvba, cao* en *btw* met kleine letter en zonder punten geschreven. Omdat de wetgever echter zelf een andere spelling gebruikt, zijn beide toegestaan. Consequentie binnen een tekst is vereist.
- Bij **letterwoorden** lezen we de letters als een heel woord. Letterwoorden krijgen evenmin punten. Letterwoorden die eigennamen zijn, worden volledig in hoofdletters geschreven als ze drie letters of minder tellen (*NAR*) en als ze vier letters tellen én een instelling, vereniging of politieke partij aanduiden (*NAVO*). In alle andere gevallen staat er alleen een hoofdletter aan het begin van het woord (*Unicef, Ecosoc, Unesco*).

Indien de afgekorte namen van wetten, besluiten en beleidsplannen initiaalwoorden of letterwoorden vormen, schrijven we ze zonder punten en met hoofdletters, ook als de uitgeschreven vormen geen hoofdletters bevatten: *KB* (koninklijk besluit), *MB* (ministerieel besluit), *WIB* (Wetboek Inkomstenbelasting), *VEU* (Verdrag Europese Unie), *MAP* (Mestactieplan), *ECOSOC-Verdrag* (Internationale Conventie inzake economische, sociale en culturele rechten). Echte afkortingen van regelgeving krijgen steeds een punt en een hoofdletter (*Decr., Verord., B.*), hoewel ze voluit zonder hoofdletter worden geschreven.

3. Punten, spaties en haakjes

Een zin wordt beëindigd door een punt, gevolgd door een spatie. Als een zin al eindigt op een punt van een afkorting, komt er geen extra punt. Als er een voetnootaanwijzing op het einde van de zin staat, staat die voor de zinseindepunt als de voetnoot op het laatste woord van de zin slaat en na de zinseindepunt als de voetnoot op de gehele zin slaat.

Ook een voetnoot, al dan niet in de vorm van een zin met onderwerp en persoonsvorm, eindigt steeds met een punt.

Na een titel komt geen punt.

Om een onderbreking in een citaat aan te geven worden drie puntjes tussen ronde haakjes gebruikt.

Na de punt op het einde van een afkorting staat een spatie. Punten binnen een afkorting worden niet gevolgd door een spatie.

Vierkante haakjes worden gebruikt voor redactioneel commentaar en voor aanpassingen of verbeteringen van of opmerkingen bij een geciteerde of vertaalde tekst. Ook wanneer een bijdrage zonder titel aangeduid wordt met een zelfbedachte titel worden vierkante haakjes gebruikt.

4. Cursivering en aanhalingstekens

Aanhalingstekens worden gebruikt om citaten en woorden met een speciale status aan te geven.

Citaten staan tussen aanhalingstekens. Het onderscheid tussen enkele en dubbele aanhalingstekens ligt daarbij niet vast. Meest gangbaar is om dubbele aanhalingstekens ("citaat") te gebruiken voor citaten en enkele ('citaat binnen citaat') voor citaten binnen citaten. Langere citaten krijgen vaak een extra insprong (enkel links of zowel links als rechts naargelang van de wens van de auteur).

Voor woorden met een speciale status worden meestal enkele aanhalingstekens of cursivering gebruikt. Hieronder vallen woorden in hun zelfnoemfunctie (*het woord 'recht'*) of die ironisch of als woordspeling worden gebruikt (*deze programmawet werd 'grondig' voorbereid*). Anderstalige uitdrukkingen die niet opgenomen zijn in het Nederlandse taaleigen, staan doorgaans cursief en niet tussen aanhalingstekens (de *societas leonina*, de techniek *sale-and-lease-back*). Zo plaatst de Belgische wetgever 'bis', 'ter' enz. cursief, maar de commissie laat de keuze hierover vrij.

Gebruik dergelijke typografische aanduidingen spaarzaam omdat ze een tekst snel onrustig maken. Vermijd om dezelfde reden onderstrepen en vet in een doorlopende tekst.

Wetgeving

WG1: Afgekorte basiswetgeving

Voor een wet of besluit waarnaar vaak wordt verwezen, volstaan de volgende gegevens in de aangegeven volgorde:

Onderdeel	Twee voorbeelden
artikel (afgekort als 'art.', zonder hoofdletter tenzij aan het begin van een zin), indien van toepassing gevolgd door paragraaf, lid, alinea enz. , alle gescheiden door een komma	Art. 577-2, § 9, derde lid
	Art. 6
opschrift – gebruikelijke afkorting of citeertitel van de norm	oud BW
	EVRM

Tussen het artikel en het tweede onderdeel staat geen komma.

Syntaxis

Voetnoot

Art. opschrift.

Bibliografie

Niet van toepassing (in een bibliografie wordt altijd verwezen naar het volledige opschrift).

Zotero

Item type: Wet

Voorbeelden

- Art. 22 Gw.
- Art. 3, § 2, d Vogelrichtlijn.
- Art. 14bis Gw.
- Art. 3.30, § 1, 7° BW.
- Art. 577-2, § 9, derde lid oud BW.
- Art. 30, § 1-3, 6 en 8 RvS-Wet.
- Art. 1167-1173 Ger.W.
- Art. 1167, 1170 en 1174, art. 1168, derde lid, a), art. 1171, eerste lid en art. 1173, 5°-6° Ger.W.
- Art. 4.1.2.1, § 2 VLAREM II.
- Oud art. 775 Ger.W.
- Art. XXIV GATT.
- Art. 6 EVRM.
- Art. 12 BUPO-Verdrag.
- Art. 44 WIB 92.
- Art. 180 WIB 1964.

WG2: Interne normen

De verwijzing naar interne normen bevat volgende onderdelen:

Onderdeel	Twee voorbeelden
artikel (afgekort als 'art.', zonder hoofdletter tenzij aan het begin van een zin), indien van toepassing gevolgd door paragraaf, lid, alinea enz. , alle gescheiden door een komma	Art. 21, § 1, tweede lid
opschrift, bestaande uit: aard van de tekst (Wet, Decreet, Ordonnantie, Besluit, Verordening ... afgekort en met hoofdletters) inclusief orgaan datum (van afkondiging) rest van het opschrift	Decr.VI. 4 april 2014 betreffende de organisatie en de rechtspleging van sommige Vlaamse bestuursrechtscolleges Ord.Br. 10 juli 1997 houdende de aanpassing van de middelenbegroting van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor het begrotingsjaar 1997
vindplaats in de officiële publicatie (cursief), gevolgd door de datum en, indien van toepassing, ook gevolgd door de editie (tussen haakjes)	<i>BS</i> 1 oktober 2014 <i>BS</i> 10 oktober 1997 (ed. 1)
pagina in de officiële publicatie (facultatief)	26.738
ELI (indien bekend, facultatief)	https://www.ejustice.just.fgov.be/eli/decreet/2014/04/04/2014035564/justel

Tussen het artikel en het tweede onderdeel staat geen komma.

Syntaxis**Voetnoot**

Art. Aard van de tekst + orgaan + datum + rest van het opschrift, vindplaats, pagina, ELI.

Bibliografie

Aard van de tekst + orgaan + datum + rest van het opschrift, vindplaats, pagina, ELI.

Zotero

Item type: Wet

Voorbeelden

- Art. 21, § 1, tweede lid Decr.VI. 4 april 2014 betreffende de organisatie en de rechtspleging van sommige Vlaamse bestuursrechtscolleges, *BS* 1 oktober 2014, <https://www.ejustice.just.fgov.be/eli/decreet/2014/04/04/2014035564/justel>.
- Ord.Br. 10 juli 1997 houdende de aanpassing van de middelenbegroting van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor het begrotingsjaar 1997, *BS* 10 oktober 1997 (ed. 1), 26.738.

- Art. 1, § 2, 2° KB 18 maart 1999 betreffende de medische hulpmiddelen, *BS* 14 april 1999, 12.105.
- Wet 30 juli 2018 betreffende de bescherming van natuurlijke personen met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens, *BS* 5 september 2018, <https://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/2018/07/30/2018040581/justel>.
- Omz.Gouv. Luik 25 februari 2015 relative au pavoisement des édifices publiques, *Bestuursmemoriaal Luik* 27 februari 2015, 55.
- B.Prov.R. Limburg 25 februari 2015 Provinciale Uitleendienst Limburg – reglementswijziging, *Bestuursmemoriaal Limburg* 10 maart 2015.

Het woord ‘wet’ in een verwijzing is telkens met een hoofdletter

- Art. 8 Wet 27 december 2006 houdende diverse bepalingen (II), *BS* 28 december 2006 (ed. 3).
- Wet 13 april 1995 houdende bepalingen tot bestrijding van de mensenhandel en van de kinderpornografie, *BS* 25 april 1995, 10.823.

Rechtzettingen worden weergegeven door toevoeging van *err.* (cursief)

- Art. 55 Wet 21 december 2007 houdende diverse bepalingen, *BS* 31 december 2007 (ed. 3), *err.* *BS* 15 januari 2008.

Bij verwijzingen naar ‘pseudowetgeving’ kan het vermelden van de online vindplaats (URL) nuttig zijn:

- Omz.VI. 16 december 1997 betreffende het taalgebruik in gemeentebesturen van het Nederlandse taalgebied, https://www.docu.vlaamserand.be/sites/default/files/ba1997_22_omzendbrief_peeters.pdf.

WG3: Internationale en Europese normen

De verwijzing naar internationale en Europese wetgeving (verdragen/akten, besluiten van internationale organisaties en rechtshandelingen van de EU) bevat volgende onderdelen:

Onderdeel	Twee voorbeelden
artikel (afgekort als 'art.', zonder hoofdletter tenzij aan het begin van een zin), indien van toepassing gevolgd door paragraaf, lid, alinea enz. , alle gescheiden door een komma	Art. 5
opschrift, bestaande uit: • aard van de tekst (Verdrag, Akte, Verordening, Besluit, Resolutie, Handvest, Protocol...) niet afgekort, met een hoofdletter • nummer (indien van toepassing) • orgaan (voorafgegaan door 'van') • datum (voorafgegaan door 'van') • rest van het opschrift	Verordening (EG) 1984/2003 van de Raad van 8 april 2003 tot invoering in de Gemeenschap van een regeling voor de statistische registratie van blauwvintonijn, zwaardvis en grootoogtonijn Resolutie 1729 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties van 15 december 2006
vindplaats in de officiële publicatie (cursief), met, indien van toepassing, vermelding van datum, aflevering/nummer, jaartal	<i>Pb.L.</i> 13 november 2003 <i>UN Doc. S/RES/1729</i> , 2006
pagina (indien van toepassing)	1
ELI (indien bekend, facultatief)	http://data.europa.eu/eli/reg/2003/1984/oj

Tussen het artikel en het tweede onderdeel staat geen komma.

Syntaxis

Voetnoot

Art. Aard van de tekst + nummer + orgaan + datum + rest van het opschrift, vindplaats, pagina, ELI.

Bibliografie

Aard van de tekst + nummer + orgaan + datum + rest van het opschrift, vindplaats, pagina, ELI.

Zotero

Item type: Wet

Voorbeelden

- Art. 5 Verordening (EG) 1984/2003 van de Raad van 8 april 2003 tot invoering in de Gemeenschap van een regeling voor de statistische registratie van blauwvintonijn, zwaardvis en grootoogtonijn, *Pb.L.* 13 november 2003, 1, <http://data.europa.eu/eli/reg/2003/1984/oj>.
- Verordening (EEG) nr. 1251/81 van de Commissie van 11 mei 1981 houdende afwijking van Verordening (EEG) nr. 2041/75 houdende bijzondere uitvoeringsbepalingen inzake het stelsel van invoer-, uitvoer- en voorfixatiecertificaten in de sector oliën en vetten met het oog op

uitvoer van olijfolie naar Polen, *Pb.L.* 12 mei 1981, 6,
<http://data.europa.eu/eli/reg/1981/1251/oj>.

- Resolutie 2737 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties van 27 juni 2024, *UN Doc. S/RES/2737*, 2024.
- Art. 3 Verdrag van Wenen van 23 mei 1969 inzake het verdragenrecht, *BS* 25 december 1993, 28.706.
- Wet 24 juni 2000 houdende instemming met het Europees Handvest inzake lokale autonomie, gedaan te Straatsburg op 15 oktober 1985, *BS* 23 september 2004.
- Art. 1 Loi n° 2014-344 (FR) du 17 mars 2014 relative à la consommation, *JO* 18 maart 2014, www.legifrance.gouv.fr.

Vanaf september 2024 is het elektronisch Publicatieblad van de EU bindend en worden de L en C versies niet meer genummerd, ze krijgen alleen nog een datum.

- Richtlijn (EU) nr. 2024/1069 van Europees Parlement en de Raad van 11 april 2024 betreffende bescherming van bij publieke participatie betrokken personen tegen kennelijk ongegronde vorderingen of misbruik van procesrecht ('strategische rechtszaken tegen publieke participatie'), *Pb.L.* 16 april 2024, <http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1069/oj>.

WG4: Voorbereidende documenten

De verwijzing naar parlementaire stukken, parlementaire handelingen, schriftelijke vragen en antwoorden, amendementen, voorbereiding van internationale en Europese wetgeving zoals documenten van de Europese Commissie, bevat volgende onderdelen:

Onderdeel	Twee voorbeelden
aard en/of opschrift van de tekst	Wetsontwerp houdende de instemming met het Europees Handvest inzake lokale autonomie
	Groenboek over de vergrijzing: bevorderen van intergenerationele solidariteit en verantwoordelijkheid
orgaan, commissie of instantie waarvan het document uitgaat, in hoofdletters	SENAAT
	EUROPESE COMMISSIE
zittingsjaar (indien van toepassing)	1999-2000
datum (indien van toepassing)	15 oktober 1985
	27 januari 2021
documentnummer (indien van toepassing) <i>* facultatief toevoeging van 'nr.' voor het documentnummer, indien dit de leesbaarheid bevordert</i>	nr. 2-214/1
	COM/2021/50 def
bij verwijzing naar een bepaalde passage uit voorbereidende documenten: de relevante paginanummers (enkel in voetnoten)	4
URL (alleen bij internationale en buitenlandse voorbereidende documenten): • bij voorkeur een rechtstreekse link naar het document • als geen dergelijke bruikbare URL gevonden wordt, kan men volstaan met een verwijzing naar de homepage van de instelling	

Syntaxis**Voetnoot**

Aard en/of opschrift van de tekst,
 ORGAAN/COMMISSIE/INSTANTIE, zittingsjaar,
 datum, documentnummer, pagina, URL.

Bibliografie

Aard en/of opschrift van de tekst,
 ORGAAN/COMMISSIE/INSTANTIE, zittingsjaar,
 datum, documentnummer, URL.

Zotero

Item type: Kamerstukken/Handelingen/...

Voorbeelden**Interne documenten**

- Wetsontwerp houdende de instemming met het Europees Handvest inzake lokale autonomie, SENAAT, 1999-2000, 15 oktober 1985, nr. 2-214/1.
- Amendement van de heren F. De Smet en V. Matz op het wetsontwerp betreffende de maatregelen van bestuurlijke politie tijdens een epidemische noodsituatie, KAMER, 2020-2021, 20 mei 2021, nr. 55-1951/10.
- Vraag nr. 8 van de heer J. Valkeniers, KAMER, 1995-1996, 29 januari 1996, nr. 49/19, 2039.
- Integraal verslag, VL. PARL. COMM. LEEFMILIEU EN NATUUR, LANDBOUW, VISSERIJ EN PLATTELANDSBELEID EN RUIMTELIJKE ORDENING, 2007-2008, 27 september 2007, C2-LEE1, 8.
- Ontwerp van Wet tot invoering van het Gerechtelijk Wetboek: Verslag van de heer Van Reepinghen, SENAAT, 1963-1964, 10 december 1963, S.60.

Europese documenten

- Wijziging van het voorstel voor een verordening (EEG) van de Raad tot wijziging van verordening (EEG) nr. 1056/72 inzake mededeling aan de Commissie van investeringsprojecten van communautair belang in de sectoren aardolie, aardgas en elektriciteit, EUROPESE COMMISSIE, 13 juni 1990, COM(90)220 def.
- Groenboek over de vergrijzing: bevorderen van intergenerationele solidariteit en verantwoordelijkheid, EUROPESE COMMISSIE, 27 januari 2021, COM/2021/50 def.
- Notulen, EUROPEES PARLEMENT, 2023-2024, 26 februari 2024, P9_PV(2024)02-26.
- Werkdocument over 3D-printen, een uitdaging op het gebied van intellectuele eigendom en wettelijke aansprakelijkheid, EUROPEES PARLEMENT COMMISSIE JURIDISCHE ZAKEN, 2014-2019, 23 november 2017, JURI_DT(2017)606188.

Internationale documenten (vaak niet gepubliceerd of als titelloze documenten)

- Fourth report on crimes against humanity by Special rapporteur S. D. Murphy, INTERNATIONAL LAW COMMISSION, 18 februari 2019, A/CN.4/725, 82, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n19/046/19/pdf/n1904619.pdf>.
- Promotion and protection of human rights: Impunity: Report of the independent expert to update the Set of principles to combat impunity: Addendum, ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL, 8 februari 2005, E/CN.4/2005/102/Add.1, 12, <https://documents.un.org>.

Buitenlandse documenten

- Wijziging van de Penitentiaire beginselenwet in verband met aanvullende maatregelen tegen georganiseerde criminaliteit tijdens detentie, TWEEDE KAMER, 2022-2023, 6 juni 2023, 36372/3, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-36372-3.pdf>.
- Keine willkürliche und unnötige Einschränkung des Wintertourismus: dringliche Anfrage von A. Rosti, NATIONALRAT, 3 december 2020, 20.1070, <https://www.parlament.ch/de/ratsbetrieb/amtliches-bulletin>.
- Hansard Proceedings, NATIONAL ASSEMBLY, 9 november 2023, <https://www.parliament.gov.za/hansard-papers>.

WG5: Beleidsdocumenten

De verwijzing naar beleidsdocumenten van een veelheid van lokale, gewestelijke, nationale, Europese en internationale instellingen bevat volgende onderdelen:

Onderdeel	Vier voorbeelden
orgaan, commissie of instantie waarvan het document uitgaat in hoofdletters	NATIONALE ARBEIDSRAAD
	COMMISSIE VOOR DE BESCHERMING VAN DE PERSOONLIJKE LEVENSSFEER (CBPL)
	RvS
	EUROPEAN DATA PROTECTION SUPERVISOR
aard en/of opschrift van de tekst <i>* facultatief toevoeging van 'over...' tussen haakjes, indien dit de leesbaarheid bevordert</i>	Advies voorontwerp van wet tot wijziging van de wet van 19 juli 1976 tot instelling van een verlof voor de uitoefening van een politiek mandaat
	Advies (over) door de Vlaamse Regering goedgekeurde nota met betrekking tot een verhoogde openbaarheid van het beloningsbeleid bij de Vlaamse overheid
	Advies voorontwerp van wet betreffende de maatregelen van bestuurlijke politie tijdens een epidemische noodsituatie
	Opinion on the Proposal for a Directive on Soil Monitoring and Resilience (Soil Monitoring Law)
datum	20 december 2022
	23 mei 2007
	7 april 2019
	11 december 2023
documentnummer <i>* facultatief toevoeging van 'nr.' voor het documentnummer, indien dit de leesbaarheid bevordert</i>	nr. 2338
	21/2007
	nr. 68.936/AV
	53/2023
vindplaats (indien van toepassing)	

bij verwijzing naar een bepaalde passage uit een beleidsdocument: de relevante paginanummers (enkel in voetnoten)	
	9
URL (indien van toepassing) * regel 10 : bij voorkeur een rechtstreekse link naar het document; als geen dergelijke bruikbare URL gevonden wordt, kan men volstaan met een verwijzing naar de homepage van de instelling	https://cnt-nar.be/sites/default/files/documents/nl/advies-2338.pdf
	www.gegevensbeschermingsautoriteit.be
	http://www.raadvst-consetat.be/dbx/adviezen/68936.pdf
	www.edps.europa.eu

Syntaxis

Voetnoot

ORGAAN/COMMISSIE/INSTANTIE, aard en/of opschrift, datum, documentnummer, pagina, URL.

Bibliografie

ORGAAN/COMMISSIE/INSTANTIE, aard en/of opschrift, datum, documentnummer, URL.

Zotero

Item type: Rapport

Voorbeelden

- NATIONALE ARBEIDSRAAD, Advies voorontwerp van wet tot wijziging van de wet van 19 juli 1976 tot instelling van een verlof voor de uitoefening van een politiek mandaat, 20 december 2022, nr. 2338, <https://cnt-nar.be/sites/default/files/documents/nl/advies-2338.pdf>.
- COMMISSIE VOOR DE BESCHERMING VAN DE PERSOONLIJKE LEVENSSFEER (CBPL), Advies (over) door de Vlaamse Regering goedgekeurde nota met betrekking tot een verhoogde openbaarheid van het beloningsbeleid bij de Vlaamse overheid, 23 mei 2007, 21/2007, www.gegevensbeschermingsautoriteit.be.
- SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD VAN VLAANDEREN (SERV), Advies besluit haalbaarheidsstudie alternatieve energiesystemen, 12 september 2007, nr. 1197, www.serv.be/serv/publicatie/advies-over-besluit-haalbaarheidsstudie-alternatieve-energiesystemen.
- RvS, Advies voorontwerp van wet betreffende de maatregelen van bestuurlijke politie tijdens een epidemische noodsituatie, 7 april 2021, nr. 68.936/AV, 9, <http://www.raadvst-consetat.be/dbx/adviezen/68936.pdf>.
- RvS, Advies ontwerp van Besluit van de Regent houdende instelling van een Commissie van het nationaal inkomen, 25 november 1948, 45/2, <http://www.raadvst-consetat.be/dbx/adviezen/45.pdf>.

- RAADGEVEND COMITÉ VOOR BIO-ETHIEK, Advies betreffende het gebruik van DNA-tests bij het bepalen van de afstamming, 13 november 2006, nr. 37, www.health.fgov.be.
- MINISTER VAN FINANCIËN, Verslag aan de Koning over het KB van 14 september 2016 betreffende de kosten, de percentages, de duur en de terugbetalingsmodaliteiten van kredietovereenkomsten onderworpen aan boek VII van het Wetboek van economisch recht en de vaststelling van referte-indexen voor de veranderlijke rentevoeten inzake hypothecaire kredieten en de hiermee gelijkgestelde consumentenkredieten, BS 21 oktober 2016 (ed. 1).
- EUROPEAN DATA PROTECTION SUPERVISOR, Opinion on the Proposal for a Directive on Soil Monitoring and Resilience (Soil Monitoring Law), 11 december 2023, 53/2023, www.edps.europa.eu.

WG: Hiërarchie en volgorde

De hiërarchie tussen de verschillende soorten van wetgeving moet in de volgorde van de verwijzingen worden geëerbiedigd:

1. internationaalrechtelijke normen, zoals verdragen, conventies, protocollen, handvesten, resoluties enz.;
2. Europeesrechtelijke normen, in het bijzonder primair (verdragen) en secundair recht (verordeningen, richtlijnen en besluiten, maar ook richtsnoeren, kaderbesluiten, beschikkingen enz.) van de Unie en andere besluiten van Europese regionale organisaties (raad van Europa, Benelux enz.);
3. Grondwet;
4. wetten aangenomen met bijzondere meerderheid (bijzonderemeerderheidswetten);
5. samenwerkingsakkoorden op het niveau van de wetgevende machten (goedgekeurd bij wet, decreet of ordonnantie);
6. gezamenlijke decreten of ordonnanties;
7. Wetskrachtige normen
 - a. Federaal: wetten aangenomen met gewone meerderheid;
 - b. Deelstatelijk (algemeen):
 - i. decreten aangenomen met bijzondere meerderheid (bijzonderemeerderheidsdecreten);
 - ii. decreten (aangenomen met gewone meerderheid) van de gewezen Nederlandse Cultuurgemeenschap en de gewezen Franse Cultuurgemeenschap, de Vlaamse gemeenschap, het Vlaamse gewest, de Franse gemeenschap, het Waalse gewest, de Duitstalige gemeenschap en de Franse gemeenschapscommissie;
 - c. Deelstatelijk (Brussel): ordonnanties van het Brussels Hoofdstedelijk gewest en van de gemeenschappelijke gemeenschapscommissie;
 - d. besluitwetten van de Koning en de ministers, respectievelijk van de in raad verenigde ministers tijdens de Eerste en de Tweede Wereldoorlog (de zogenaamde eigenlijke besluitwetten);
 - e. besluitwetten genomen op grond van wetten, decreten of ordonnanties tot toekenning van buitengewone machten aan de uitvoerende macht (de zogenaamde oneigenlijke besluitwetten) en (genummerde) besluiten op grond van wetten, decreten of ordonnanties tot toekenning van bijzondere machten;
8. besluiten van de gewezen raad voor de Duitse Cultuurgemeenschap;
9. samenwerkingsakkoorden op het niveau van de uitvoerende machten (die dus niet werden goedgekeurd bij wet, decreet of ordonnantie);
10. gezamenlijke uitvoeringsbesluiten;
11. gewone reglementaire koninklijke besluiten (verordeningen, reglementen, alsook algemeen bindend verklaarde collectieve arbeidsovereenkomsten) en daarmee gelijkgestelde besluiten van de Vlaamse Executieve of de Vlaamse regering, de Franse gemeenschapsexecutieve of de Franse gemeenschapsregering, de Waalse gewestexecutieve of de Waalse regering, de Brusselse Hoofdstedelijke Executieve of de Brusselse Hoofdstedelijke regering (tot uitvoering

van de ordonnanties van het Brussels Hoofdstedelijk gewest), het Verenigd College van de gemeenschappelijke gemeenschapscommissie (tot uitvoering van de ordonnanties van de gemeenschappelijke gemeenschapscommissie), de Executieve van de Duitstalige gemeenschap of de regering van de Duitstalige gemeenschap (tot uitvoering van de decreten van de Duitstalige gemeenschap) en het College van de Franse gemeenschapscommissie (tot uitvoering van de decreten van de Franse gemeenschapscommissie);

12. ministeriële besluiten en de daarmee gelijkgestelde besluiten van een of meer leden van een van de vernoemde executieven, regeringen of colleges;
13. besluiten van parastatalen, verzelfstandigde agentschappen enz.;
14. provinciale besluiten (eerst raad, daarna (bestendige) deputatie, ten slotte gouverneur);
15. besluiten van de Vlaamse gemeenschapscommissie, de Franse gemeenschapscommissie en de gemeenschappelijke gemeenschapscommissie (eerst taalgroep en college, resp. verenigde vergadering en verenigd college gezamenlijk, dan college, resp. verenigd college) getroffen in hun hoedanigheid van gedecentraliseerde besturen;
16. besluiten van de agglomeraties en federaties van gemeenten (eerst raad, dan college), met inbegrip van de in hun hoedanigheid van agglomeratieorgaan getroffen besluiten van de Brusselse Hoofdstedelijke raad of het Brussels Hoofdstedelijk Parlement en de Brusselse Hoofdstedelijke Executieve of regering;
17. gemeentelijke besluiten (eerst raad, dan college, ten slotte burgemeester);
18. rondzendbrieven, omzendbrieven of circulaires, gedragscodes, sectorale afspraken en dergelijke meer.

Rechtspraak

RS1: Rechtspraak

De verwijzing naar Belgische, Europese, internationale en buitenlandse rechtspraak bevat de volgende onderdelen:

Onderdeel	Vier voorbeelden
• rechterlijke instantie (afgekort) • afdeling tussen haakjes • kamer/kanton/samenstelling tussen haakjes (facultatief) • datum van de uitspraak	Cass. (2e k.) 2 maart 2021
	HvJ 20 februari 1979
	HvB Gent (5e k.) 2 februari 2021
	Raad voor de Journalistiek 14 november 2013
nummer/rolnummer/ECLI van de uitspraak indien van toepassing <i>* facultatief: toevoeging van 'nr.' voor het nummer, indien dit de leesbaarheid bevordert</i> <i>* indien men meerdere nummers vermeldt, worden ze achtereenvolgend opgenomen, gescheiden door een komma</i> <i>* vermelding ECLI wordt sterk aanbevolen indien beschikbaar</i>	P.20.1057.N, ECLI:BE:CASS:2021:ARR.20210302.2N.22
	C-120/78, ECLI:EU:C:1979:42
	2013-5
indien van toepassing de naam van één of meerdere partijen of de gebruikelijke benaming van de uitspraak of zaak tussen enkele aanhalingstekens	
	'Cassis de Dijon'
	'Tersago/Story'
(gedrukte) vindplaats (indien van toepassing): afgekorte tijdschrifttitel , cursief (zie rechtsaf.be) gevolgd door de jaargang , eventueel gevolgd door '/' afleveringsnummer (verplicht bij niet doorlopende paginering van het tijdschrift, aanbevolen bij doorlopende paginering) <i>* titels die niet opgenomen zijn in rechtsaf.be worden in principe voluit geschreven (zie ook Afkortingen: Tijdschriften)</i>	
	RW 2022-2023/8
Bij verwijzing naar de beslissing als geheel (gebruikelijk): de beginpagina (voetnoten of bibliografie)	

Bij verwijzing naar een bepaalde passage (eerder zeldzaam): de beginpagina tussen haakjes, gevolgd door de pagina's waarop de verwijzing betrekking heeft (enkel in voetnoten)	304
URL (indien van toepassing)	
* regel 10 : alleen minder bekende URL's worden vermeld	
	www.rvdj.be/sites/default/files/pdf/beslissing201315.pdf
conclusie of noot (facultatief)	
* de verwijzer kan er ook voor kiezen om noot of conclusie apart als rechtsleer te vermelden volgens type RL5	noot HERBOSCH M.

Syntaxis

Voetnoot

Rechterlijke instantie + datum, nummer en/of ECLI, 'naam van de partijen of benaming van de zaak', (afgekorte) Tijdschrifttitel jaargang/afleveringsnummer, beginpagina, URL, conclusie of noot.

Bibliografie

Rechterlijke instantie + datum, nummer en/of ECLI, 'naam van de partijen of benaming van de zaak', (afgekorte) Tijdschrifttitel jaargang/afleveringsnummer, beginpagina, URL, conclusie of noot.

Zotero

Item type: Rechtzaak

Voorbeelden

Hoogste Belgische rechtscolleges, bij voorkeur met ECLI

- Cass. 2 maart 2021, P.20.1057.N, ECLI:BE:CASS:2021:ARR.20210302.2N.22.
- Cass. 27 mei 1909, 'Boswachtersarrest', *Pas.* 1909, I, 272, concl. TERLINDEN G.
- Cass. 16 maart 2007, F.05.0049.N.
- Cass. 6 september 2022, P.22.0440.N, ECLI:BE:CASS:2022:ARR.20220906.2N.12, concl. DE SMET J.
- Cass. 27 januari 2011, *TBH* 2011, 651, concl. HENKES A. en noot HOUBEN R.
- GwH 21 februari 2008, 24/2008, *Arr.GwH* 2008, (305) overw. B.4.1.
- GwH 4 juni 2020, 81/2020, ECLI:BE:GHCC:2020:ARR.20200604.18.
- RvS 26 maart 2024, 259.259, ECLI:BE:RVSCE:2024:ARR.259.259.

- RvS 10 maart 2015, 11.129 (c).

Hoven van beroep worden (voortaan) aangeduid met de afkorting HvB

- HvB Gent 24 november 2015, ECLI:BE:HBGNT:2015:ARR.20151124.11, *Vigiles* 2016, 225.
- HvB Gent (5e k.) 2 februari 2021, RW 2022-2023/8, 304, noot HERBOSCH M.
- HvB Luik (12e k. D) 12 december 2023, *JLMB* 2024/24, 1064.
- HvB Brussel 23 januari 2020, 2013/AR/2591, *TBBR* 2022/1, 59.
- HvB Brussel (17e k.) 27 februari 2024, 2023/AR/836, onuitg.
- HvB Antwerpen 21 februari 1979, RW 1978-1979, 2328, noot SENAEEVE P.
- HvB Antwerpen (2e k.) 26 mei 2023, 'Reuzegom', RW 2023-2024/15, 579.
- HvB Bergen (6e k.) 8 april 1987, *JLMB* 1987, 1553 (samenvatting).

Andere rechtscolleges, ECLI vaak nog niet beschikbaar

- Arbh. Gent (afd. Brugge) (2^e k.) 27 november 2023, RW 2023-2024/37, 1469.
- Jeugdrb. West-Vl. (afd. Brugge) 1 augustus 2014, *TJK* 2014, 297.
- Voorz. Kh. Luik (KG) 13 december 2010, *JT* 2011, 887, RW 2011-2012, 1432.
- Voorz. Orb. Antwerpen (afd. Antwerpen) (KG) 23 september 2022, *TRV-RPS* 2022/8.
- Orb. Brussel (Fr.) 7 mei 2024, A/21/01898, *Computerr.* 2024/4, 291, noot Taelman P. en Dejonghe M.
- Kh. Brussel 28 september 1977, *RGAR* 1978, nr. 9912, 2.
- Beslgr. Oost-Vlaanderen (afd. Gent) 24 oktober 2023, nr. 23/1121/A, *TIBR* 2024/1, RS-152.
- Pol. West-Vl. (afd. Veurne) 3 juni 2024, *VAV* 2024/4, 83.
- Vred. Antwerpen (V) 15 mei 2023, *T.Vred.* 2023/7-8, 245, noot KESTELOOT J.
- Vred. Torhout 27 oktober 1994, *AJT* 1994-1995/7, 195.
- Vred. Luik (I) 17 januari 1956, *T.Vred.* 1956, 220.
- Rb. Veurne (4^e k.) 28 januari 1999, *AJT* 1999-2000, 263.
- Rb. Waals-Brabant (afd. Nijvel) 3 juli 2023, *Fisc.Koer.* 2023/19-20, 495 (weergave).
- RvV 20 januari 2008, nr. 265.
- Corr. Antwerpen (afd. Mechelen) 1 december 2023, *T.Strafr.* 2024/4, 274, noot ROYER S.
- Arbrb. Gent (afd. Brugge) (B6e k.) 12 december 2023, *RABG* 2024/5-6, 324.
- Arbrb. Antwerpen 30 mei 1995, ECLI:BE:ARANT:1995:JUG.19950530.4.
- Raad voor de Journalistiek 18 april 2024, 2024-12, 'Van Quickenborne/Nieuwsblad.be', <https://www.rvdj.be/sites/default/files/pdf/2346%20Beslissing.pdf>.
- Raad voor de Journalistiek 14 november 2013, 2013-15, 'Tersago/Story', www.rvdj.be/sites/default/files/pdf/beslissing201315.pdf.
- Rb. Brussel 16 juli 2014, RG 13/13580/A, http://www.unia.be/files/Documenten/Artikels/Rechtspraak/2014_07_16_bruxelles.pdf.
- BMA 17 juni 2024, 24-CC-28-AUD, <https://www.bma-abc.be/nl/beslissingen/24-cc-28-aud-vdl-groep-bv-divisie-bus-car-van-van-hool-nv>.
- Nederlandstalige tuchtraad van beroep voor advocaten 26 juni 2024, TB-0304-2023, <https://www.ordevanvlaamsebalies.be/nl/tuchtdatabank/tb-0304-2024-beslissing-26-juni-2024>.

Soms zijn verschillende opties mogelijk, die allemaal correct zijn

- RvS 26 juni 2014, nr. 227.917, ECLI:BE:RVSCE:2014:ARR.227.917.
- RvS 26 juni 2014, 227.917, ECLI:BE:RVSCE:2014:ARR.227.917.
- RvS 26 juni 2014, 227.917, *JLMB* 2014/32, 1518.
- RvS 26 juni 2014, 227.917, *JLMB* 2014, 1518.
- RvS 26 juni 2014, nr. 227.917, 'Takler'.
- RvS 26 juni 2014, 227.917.

Meerdere rechterlijke uitspraken kunnen in dezelfde voetnoot worden vermeld, gescheiden door een puntkomma. Uitspraken kunnen desgewenst ook per zaak worden gegroepeerd, in de volgorde waarin ze zijn gedaan, eveneens gescheiden door een puntkomma.

- Cass. 23 maart 1984, *Arr.Cass.* 1983-1984, 969; HvB Antwerpen 1 maart 2010, *Limb.Rechtsl.* 2010/3, 202, noot PONET B.; HvB Luik 16 september 1996, *JT* 1997/10, 183; Orb. Antwerpen (afd. Tongeren) 15 januari 2020, *DAOR* 2020/134, 54; Kh. Hasselt 16 april 1999, *RW* 2002-2003/12, 465.
- Rb. Luik 28 maart 1950, *Pas.* 1951, III, 31; bevestigd door HvB Luik 22 februari 1951, *JL* 1950-1951, 201; vernietigd door Cass. 16 mei 1952, *Arr.Verbr.* 1952, 513; bevestigd door HvB Brussel 4 mei 1954, *JT* 1954, 458; voorziening verworpen door Cass. 16 februari 1955, *Arr.Verbr.* 1955, 497.

Men kan er voor kiezen om meerdere vindplaatsen van een zelfde rechterlijke uitspraak op te nemen, bijvoorbeeld omdat er verschillende noten bij staan. De vindplaatsen worden gescheiden door komma's, behalve de twee laatste door 'en'.

- Arbitragehof 2 maart 1995, 19/95, *AA* 1995, 305, *JLMB* 1995, 376 en *P&B* 1995, 36, noot X.
- Vred. Antwerpen (V) 15 mei 2023, *JLMB* 2023/33, 1487, noot BRULS C., *RW* 2023-2024/2, 65, *TBBR* 2023/9, 435 en *T.Vred.* 2023/7-8, 245, noot KESTELOOT J.
- Cass. 19 december 2022, C.20.0530.N, *RW* 2023-2024, 540, noot TANGHE J. en *T.Not.* 2023, 202.

Bij verwijzingen naar rechtspraak waarvan alleen een samenvatting is gepubliceerd, wordt na het paginanummer tussen haakjes 'samenvatting' toegevoegd, eventueel gevolgd door de naam van de auteur. Voor een samenvatting met beperkte commentaar wordt 'weergave' gebruikt.

- EHRM 3 november 2022, 22854/20, 'Sanchez-Sanchez/Verenigd Koninkrijk', *RW* 2023-2024/33, 1292 (weergave LEMMENS K.).
- Cass. 12 december 2008, C.06.0332.N, *Rev.trim.dr.fam.* 2009/2, 589 (samenvatting).
- HvB Gent 13 juni 2024, *Juristenkrant* 2024/492, 4 (weergave SWERTS K.).

Europese en internationale rechtspraak

- HvJ 15 juni 2021, C-645/19, ECLI:EU:C:2021:481, 'Facebook/Gegevensbeschermingsautoriteit'.
- HvJ 20 februari 1979, C-120/78, ECLI:EU:C:1979:42, 'Cassis de Dijon'.
- HvJ 17 februari 1977, ECLI:EU:C:1977:30, 291, concl. CAPOTORTI F.
- HvJ (8e k.) (Besch.) 20 november 2009, C-278/09, ECLI:EU:C:2009:725, 'Martinez'.
- Ger.EU 17 december 2003, T-219/99, 'British Airways'.
- EHRM 18 juli 2023, 49255/22, ECLI:CE:ECHR:2023:0718JUD004925522, 'Camara/België'.

- EHRM 18 juli 2023, 49255/22, 'Camara/België'.
- EHRM 8 juli 1986, 9815/82, ECLI:CE:ECHR:1986:0708JUD000981582, 'Lingens/Oostenrijk'.
- EHRM (Grote Kamer) 10 april 2007, 6339/05, 'Evans/Verenigd Koninkrijk'.
- IGH 3 februari 2012, 'Duitsland/Italië', *Rev.Dr.Ulg.* 2012, 339, noot VINCENT P.
- IGH 22 juli 2022, 'Gambia/Myanmar', *ICJ Reports* 2022, 477.
- Beneluxhof 26 maart 1993, A 92/3, 'MB International/Mattel'.

Buitenlandse rechtspraak (vermelding van ISO-landencode is facultatief indien verwarring mogelijk is)

- CAA Marseille 5 april 2024, 23MA02711,
https://www.lexis360intelligence.fr/document/JP_KODCAA-0057690_0KRH.
- Cass. (FR) 20 mei 2010, *Revue des Contrats* 2010, 1185.
- Tribunal de grande instance de Paris 11 mei 2021, 20/03355, www.legifrance.gouv.fr.
- HR 18 januari 2008, ECLI:NL:HR:2008:BB3210.
- Hoge Raad (NL) 27 juni 1997, *Nederlandse Jurisprudentie* 1997, 319.
- Gerechtshof 's-Hertogenbosch 6 juni 2024, ECLI:NL:GHSHE:2024:1871, www.rechtspraak.nl.
- Bundesgerichtshof (DE) 30 september 2010, I ZR 39/09.
- BGH (1. Zivilsenat) 29 mei 2024, I ZR 43/23, ECLI:DE:BGH:2024:290524UIZRL43.23.0,
www.rechtsprechung-im-internet.de.

RS2: Conclusies Openbaar Ministerie of Advocaat-Generaal

De verwijzing naar een conclusie van het Openbaar Ministerie of van een Advocaat-Generaal bij een rechterlijke uitspraak, evenals *separate opinions*, bevat de volgende onderdelen:

Onderdeel	Vier voorbeelden
familienaam van de auteur in hoofdletters, gevolgd door de initialen van de voornaam in hoofdletters, gevolgd door een punt	D'HOORE G.
	LECLERCQ J.F.
	CAPOTORTI F.
	VAN GERVEN W.
'Conclusie bij [Rechterlijke instantie en datum]' tussen enkele aanhalingstekens <i>* men kan facultatief meer informatie toevoegen ter identificatie van het arrest, zoals nummer, namen van de partijen of gebruikelijke naam van het arrest, allen binnen de enkele aanhalingstekens van de titel</i> <i>* bij HvJ kan facultatief ook de datum van de conclusie vermeld worden: 'Conclusie [datum conclusie] bij [Rechterlijke instantie en nummer]'</i>	'Conclusie bij Cass. (ver.k.) 15 oktober 1993'
	'Conclusie bij Cass. 6 juni 2014, C.10.0482.F'
	'Conclusie bij HvJ 17 februari 1977'
	'Conclusie 28 april 1993 bij HvJ C-267/91 en C-268/91'
(gedrukte) vindplaats (indien van toepassing): afgekorte tijdschrifttitel , cursief (zie rechtsaf.be) gevolgd door de jaargang , eventueel gevolgd door '/' afleveringsnummer (verplicht bij niet doorlopende paginering van het tijdschrift, aanbevolen bij doorlopende paginering) <i>* titels die niet opgenomen zijn in rechtsaf.be worden in principe voluit geschreven (zie ook Afkortingen: Tijdschriften)</i>	RW 1993-1994
	<i>Jur. HvJ</i> 1977
ECLI van de conclusie (indien van toepassing) <i>* vermelding ECLI wordt sterk aanbevolen indien beschikbaar</i>	ECLI:BE:CASS:2014:CONC.20140606.4
	ECLI:EU:C:1977:15
	ECLI:EU:C:1992:448
Bij verwijzing naar de conclusie als geheel: de beginpagina van de conclusie (voetnoten of bibliografie) Bij verwijzing naar een bepaalde passage: de beginpagina van de conclusie tussen ronde haken, gevolgd door de pagina's waarop de verwijzing betrekking heeft (enkel in voetnoten)	711
	(291) 300

Syntaxis

Voetnoot

FAMILIENAAM AUTEUR INITIALEN
VOORNAAM AUTEUR., 'Conclusie bij
[Rechterlijke instantie + datum], extra
info', *(afgekorte) Tijdschrifttitel*
jaargang/afleveringsnummer, ECLI van de
conclusie, (beginpagina) pagina's waarop de
verwijzing betrekking heeft.

Bibliografie

FAMILIENAAM AUTEUR INITIALEN
VOORNAAM AUTEUR., 'Conclusie bij
[Rechterlijke instantie + datum], extra
info', *(afgekorte) Tijdschrifttitel*
jaargang/afleveringsnummer, ECLI van de
conclusie, beginpagina.

Zotero

Item type: Artikel in academisch tijdschrift

Voorbeelden

- D'HOORE G., 'Conclusie bij Cass. (ver.k.) 15 oktober 1993', *RW* 1993-1994, 711.
- TERLINDEN G., 'Conclusie bij Cass. 27 mei 1909', *Pas.* 1909, I, 272.
- THIJS D., 'Conclusie bij Cass. 10 september 2010, F.08.0086.N'.
- DUINSLAEGER P., 'Conclusie bij Cass. 17 mei 2002',
ECLI:BE:CASS:2005:CONC.20050517.2.
- LECLERCQ J.F., 'Conclusie bij Cass. 6 juni 2014, C.10.0482.F',
ECLI:BE:CASS:2014:CONC.20140606.4.
- CAPOTORTI F., 'Conclusie bij HvJ 17 februari 1977', *Jur. HvJ* 1977, (291) 300.
- MANCINI G.F., 'Conclusie bij HvJ 5 juli 1984, C-238/893', ECLI:EU:C:1984:209.

Bij conclusies van advocaten-generaal bij het Hof van Justitie kan men ervoor kiezen de datum van de conclusie te vermelden en vervolgens de datum van het arrest te vervangen door het zaaknummer

- JACOBS F., 'Conclusie 23 januari 2003 bij HvJ, C-223/01', ECLI:EU:C:2003:52.
- JACOBS F., 'Conclusie 23 januari 2003 bij HvJ, C-223/01, 'AstraZeneca'', ECLI:EU:C:2003:52.

Bij gevoegde zaken met meerdere conclusies kunnen naar keuze meer of minder gegevens worden vermeld. Het toevoegen van de ECLI van de conclusie blijft ook hier sterk aanbevolen

- VAN GERVEN W., 'Conclusies 18 november 1992 en 28 april 1993 bij HvJ, C-267/91 en C-268/91, 'Keck/Mithouard'', ECLI:EU:C:1992:448 en ECLI:EU:C:1993:160.
- VAN GERVEN W., 'Conclusie 18 november 1992 bij HvJ, C-267/91 en C-268/91', ECLI:EU:C:1992:448.
- VAN GERVEN W., 'Conclusie bij HvJ 24 november 1993, C-267/91 en C-268/91', ECLI:EU:C:1993:160.

RS: Hiërarchie en volgorde

De hiërarchie tussen de verschillende soorten van rechtspraak moet in de volgorde van de verwijzingen worden geëerbiedigd:

1. Internationaal gerechtshof;
 2. Internationaal Strafhof;
 3. Permanent Hof van Arbitrage;
 4. VN-Mensenrechtencomité;
 5. Europees Hof voor de rechten van de Mens;
 6. Europese Commissie voor de rechten van de Mens;
 7. Hof van Justitie van de Europese Unie;
 8. Gerechten van de Europese Unie;
-
9. Grondwettelijk Hof (de oude benaming Arbitragehof wordt behouden voor de arresten tot 7 mei 2007);
 10. Hof van Cassatie;
 11. Raad van State;
-
12. hoven van beroep, arbeidshoven, Militair Gerechtshof;
 13. hoven van assisen;
-
14. arrondissementsrechtbanken;
 15. rechtbanken van eerste aanleg:
 - a. burgerlijke rechtbanken;
 - b. correctionele rechtbanken;
 - c. familierechtbanken;
 - d. jeugdrechtbanken;
 - e. fiscale kamers;
 - f. beslagrechters;
 - g. strafuitvoeringsrechtbanken;
 16. arbeidsrechtbanken;
 17. ondernemingsrechtbanken (rechtbanken van koophandel);
 18. krijgsraden;
 19. voorzitters van rechtbanken van eerste aanleg;
 20. voorzitters van arbeidsrechtbanken;
 21. voorzitters van ondernemingsrechtbanken (rechtbanken van koophandel);
-
22. politierechtbanken;
 23. vredegerichten;
-
24. andere bestuurlijke rechtscolleges (bv. deputatie, (Milieu)handhavingscollege, Raad voor Vergunningsbetwistingen, Raad voor Verkiezingsbetwistingen, Raad voor Vreemdelingenbetwistingen, Raad voor Betwistingen inzake studievoortgangsbepalingen);
 25. andere buitengerechtelijke (privaatrechtelijke) rechtscolleges en arbitrage-instellingen.

Rechtsleer

RL1: Boeken (en verzamelwerken)

De verwijzing naar een passage in een boek of naar een boek in zijn geheel bevat de volgende onderdelen:

Onderdeel	Vier voorbeelden
familienaam van de auteur(s) bij boeken of editor(s) bij verzamelwerken in hoofdletters, gevolgd door de initialen van de voornaam in hoofdletters, gevolgd door een punt met vermelding van “(ed.)” of “(eds.)” bij verzamelwerken <i>* zie <u>regel 7</u> over auteursnamen, o.a. over initialen van de voornaam in voetnoten</i>	VELAERS J.
	MAST A., DUJARDIN J., VAN DAMME M. en VANDE LANOTTE J.
	SAGAERT V. en GRUYAERT D. (eds.)
	KLABBERS J.
volledige titel van het werk meteen gevolgd door eventuele ondertitel(s), delen of verwijzing naar de reeks (alles cursief) en van elkaar gescheiden door dubbele punten <i>* facultatieve aparte vermelding van de reeks naast de titel wordt dus niet meer toegepast</i>	<i>De Grondwet: een artikelsgewijze commentaar: deel III</i>
	<i>Overzicht van het Belgisch administratief recht</i>
	<i>Vastgoedrecht: Themis 2022-2023 nr. 124</i>
	<i>An Introduction to International Institutional Law</i>
naam van de uitgeverij <i>* de plaatsnaam wordt niet (meer) vermeld</i>	die Keure
	Kluwer
	Intersentia
	Cambridge UP
jaar van uitgave <i>* de editie wordt niet vermeld, tenzij bij meerdere edities per jaar</i>	2019
	2017
	2023
	2002
bij verwijzing naar een bepaalde passage uit een boek: de relevante paginanummers , eventueel gevolgd door de relevante randnummers (enkel in voetnoten) <i>* <u>regel 8</u>: bij verwijzing naar het boek als geheel wordt het totale aantal pagina's of het aantal delen</i>	
	5-17
	15

<i>niet (meer) vermeld, zowel in voetnoten als bibliografie</i>	
DOI (indien bekend, facultatief)	
	DOI: 10.1017/CBO9781139165051

Syntaxis**Voetnoot**

FAMILIENAAM AUTEUR/EDITOR INITIALEN
 VOORNAAM AUTEUR/EDITOR., *Titel:*
ondertitel, Uitgeverij, jaar van uitgave, pagina's
 waarop de verwijzing betrekking heeft, DOI.

Bibliografie

FAMILIENAAM AUTEUR/EDITOR INITIALEN
 VOORNAAM AUTEUR/EDITOR., *Titel:*
ondertitel, Uitgeverij, jaar van uitgave, DOI.

Zotero

Item type: Boek

Voorbeelden

- VANDEPUTTE R., *De overeenkomst*, Larcier, 1977, 221.
- DRAYE A.-M. (ed.), *Actualia onroerend erfgoed*, Intersentia, 2014.
- VLAAMSE OMBUDSDIENST, *Jaarverslag 2006*, Vlaamse Ombudsdienst, 2007.
- KLABBERS J., *An Introduction to International Institutional Law*, Cambridge UP, 2002, DOI: 10.1017/CBO9781139165051.

De verschillende auteurs of editors worden vermeld, gescheiden door een komma, de laatste met 'en'

- MAST A., DUJARDIN J., VAN DAMME M. en VANDE LANOTTE J., *Overzicht van het Belgisch administratief recht*, Kluwer, 2017, 5-17.
- DE CORTE R. en DE GROOTE B., *Privaatrecht in hoofdlijnen*, Intersentia, 2012.
- TAELS J., VANHEESWIJCK G., REYNAERT P., BRAECKMANS L., WEYNS W., DIJON X., VELAERS J., NYS H., KEMPEN M., VAN SLYCKEN L., VAN OEVELEN A., DE BOECK A., VANHEULE D., ADAMS M., CUYPERS D., DE DONCKER A., VAN NESTE F. en TANGHE F., *Over zichzelf beschikken? Juridische en ethische bijdragen over het leven, het lichaam en de dood*, Maklu, 1996.

Als er echter veel auteurs (of editors) zijn, mag men beperken tot drie, gescheiden door een komma, gevolgd door 'e.a.' (zie [Algemene regel 7](#))

- TAELS J., VANHEESWIJCK G., REYNAERT P. e.a., *Over zichzelf beschikken? Juridische en ethische bijdragen over het leven, het lichaam en de dood*, Maklu, 1996.
- DE CODT J., DE CONINCK B., HENKES A. e.a. (eds.), *Le code judiciaire a 50 ans: et après? Hommage Ernest Krings & Marcel Storme / 50 jaar Gerechtelijk Wetboek: wat nu? Hommage Ernest Krings & Marcel Storme*, Larcier, 2018.

Men mag ook gebruikmaken van ‘hierna’ voor latere herhaling van een langere verwijzing (zie [Algemene regel 2](#))

- TAEELS J., VANHEESWIJCK G., REYNAERT P. e.a., *Over zichzelf beschikken? Juridische en ethische bijdragen over het leven, het lichaam en de dood*, Maklu, 1996 (hierna: TAEELS e.a., *Over zichzelf beschikken*).

Bij de verwijzing naar een boek in zijn geheel, wordt bij eendelige boeken de pagina niet (meer) weergegeven en bij meerdelige boeken het aantal delen niet (meer) vernoemd. Verwijst men specifiek naar een bepaald deel, wordt dit uiteraard wel vermeld, achteraan de titel.

- VANSWEEVELT T. en DEWALLENS F., *Handboek gezondheidsrecht*, Intersentia, 2022.
- RESTEAU C., BENOIT-MOURY A. en GRÉGOIRE A., *Traité des Sociétés Anonymes*, Swinnen, 1981-1985.
- VELAERS J., *De Grondwet: een artikelsgewijze commentaar: deel III*, die Keure, 2019.
- VAN OMMESLAGHE P., *Les Obligations: De Page: traité de droit civil belge II*, Bruylant, 2013.

Als een echte titel ontbreekt of te summier is, moet men verplicht de reeks vermelden

- VERSCHULDEN G. (ed.), *Rechtskroniek voor het notariaat: deel 21*, die Keure, 2012.
- PINTENS W. en DECLERCK C. (eds.), *Patrimonium 2010*, Intersentia, 2010.
- SAGAERT V. en GRUYAERT D. (eds.), *Vastgoedrecht: Themis 2022-2023 nr. 124*, Intersentia, 2023, 15.
- LINDEMANS G., *Boedelschulden: Advocatenpraktijk: handels- en economisch recht 31*, Kluwer, 2017 (hierna: LINDEMANS G., *Boedelschulden*).

Als het werk geen auteur of editor vermeldt, kan X gebruikt worden

- X, *Gids voor sociale reglementeringen in de onderneming*, Kluwer, 2007, 21-23.

Als het werk geen jaar van uitgave vermeldt, wordt ‘s.d.’ gebruikt

- MAYEUR A., *Burgerlijk recht*, Uitgeverij De toekomst, s.d.

RL2: doctoraten en masterproeven

De verwijzing naar de online versie van de niet-commerciële (oorspronkelijke) versie van een doctoraat of masterproef bevat de volgende onderdelen:

Onderdeel	Twee voorbeelden
familienaam van de auteur in hoofdletters, gevolgd door de initialen van de voornaam in hoofdletters, gevolgd door een punt <i>* zie regel 7 over auteursnamen, o.a. over initialen van de voornaam in voetnoten</i>	MAES A.
	GUNST S.
volledige titel van het werk meteen gevolgd door eventuele ondertitel(s), delen of verwijzing naar de reeks (alles cursief) en van elkaar gescheiden door dubbele punten	<i>Psychische kwetsbaarheid en de beëindiging van de arbeidsrelatie: psychische kwetsbaarheid als (verboden) beëindigingsgrond</i>
	<i>Privacy Shield v GDPR: Schrems revisited?</i>
het woord ' doctoraat ' of ' masterproef ' gevolgd door de instelling waar het werk werd verdedigd	doctoraat UHasselt
	masterproef UGent
jaar van de verdediging	2022
	2019
bij verwijzing naar een bepaalde passage uit het werk: de relevante paginanummers , eventueel gevolgd door de relevante randnummers (enkel in voetnoten) <i>* regel 8: bij verwijzing naar het werk als geheel wordt het totale aantal pagina's of het aantal delen niet (meer) vermeld, zowel in voetnoten als bibliografie</i>	33-35
URL <i>* regel 10: bij voorkeur een (liefst persistente) rechtstreekse link naar een webpagina die de beschrijving van het document en een link naar de tekst (pdf) bevat; als geen dergelijke bruikbare URL gevonden wordt, kan men volstaan met een verwijzing naar de homepage van de repository</i>	http://hdl.handle.net/1942/37670
	https://lib.ugent.be/catalog/rug01:00278265 5

Voetnoot

FAMILIENAAM AUTEUR INITIALEN
VOORNAAM AUTEUR., *Titel: ondertitel*,
doctoraat/masterproef Instelling, jaar van
verdediging, pagina's waarop de verwijzing
betrekking heeft, URL.

Bibliografie

FAMILIENAAM AUTEUR INITIALEN
VOORNAAM AUTEUR., *Titel: ondertitel*,
doctoraat/masterproef Instelling, jaar van
verdediging, URL.

Zotero

Item type: Proefschrift

Voorbeelden

- MAES A., *Psychische kwetsbaarheid en de beëindiging van de arbeidsrelatie: psychische kwetsbaarheid als (verboden) beëindigingsgrond*, doctoraat UHasselt, 2022, 33-35, <https://documentserver.uhasselt.be/handle/1942/37670>.
- VOORHOOF D., *Mediarecht en communicatievrijheid: situering van het mediarecht als rechtsgebied en van de communicatievrijheid als grondslag van het mediarecht: adstructie van de communicatievrijheid op basis van art. 10 E.V.R.M*, doctoraat UGent, 1989, <https://biblio.ugent.be/publication/8552531>.
- BROECKX N., *Orgaantransplantatie: een juridische analyse*, doctoraat UAntwerpen, 2019, 225, <https://hdl.handle.net/10067/1348500151162165141>.
- GEENS K., *Het vrij beroep*, doctoraat KU Leuven, 1986, <https://lirias.kuleuven.be/1836184>.
- GUNST S., *Privacy Shield v GDPR: Schrems revisited?*, masterproef UGent, 2019, <https://lib.ugent.be/catalog/rug01:002782655>.
- DECLOEDT M., *Alles is relatief: de wenselijkheid van een relativiteitsvereiste in het Belgisch buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, masterproef KU Leuven, 2024, <https://lib.is/alma9994058591001488>.

RL3: Bijdragen in verzamelwerken

De verwijzing naar een bijdrage in een verzamelwerk (een boek met bijdragen van verschillende auteurs) bevat de volgende onderdelen:

Onderdeel	Vier voorbeelden
familienaam van de auteur(s) in hoofdletters, gevolgd door de initialen van de voornaam in hoofdletters, gevolgd door een punt <i>* zie regel 7 over auteursnamen, o.a. over initialen van de voornaam in voetnoten</i>	KEUNEN S. en HENNAU S.
	JENART C., DE GROOT M. en STEEN B.
	BLANPAIN R.
	VAN QUICKENBORNE M. en DEL CORRAL J.
titel van de bijdrage tussen enkele aanhalingstekens '...' gevolgd door het woord 'in' en door de familienaam van de editor in hoofdletters, gevolgd door de initialen van de voornaam van de editor in hoofdletters gevolgd door een punt met vermelding van '(ed.)'/(eds.)'	'De politieke organisatie onder het Decreet Lokaal Bestuur' in HENNAU S., KEUNEN S. en VAN GARSSE S. (eds.)
	'Alles stroomt: hoe bevoegdheden en taken kunnen worden overgedragen aan en binnen het bestuur' in DE SOMER S. (ed.)
	'The impact of the guidelines: Cases, Issues and Clarification' in BLANPAIN R. (ed.)
	'Hoofdelijkheid' in DAMBRE M., DIRIX E. en TILLEMANN B. (eds.)
volledige titel van het verzamelwerk meteen gevolgd door eventuele ondertitel(s), delen of verwijzing naar de reeks (alles cursief) en van elkaar gescheiden door dubbele punten	<i>Het Decreet Lokaal Bestuur: editie 2022: een analyse</i>
	<i>Bestuursorganisatierecht</i>
	<i>The OECD Guidelines for Multinational Enterprises and Labour Relations 1976-1979: Experience and Review</i>
	<i>Comm.Bijz.Ov.</i>
naam van de uitgeverij <i>* de plaatsnaam wordt niet (meer) vermeld</i>	Vanden Broele
	die Keure
	Kluwer
	Kluwer

jaar van uitgave <i>* de editie wordt niet vermeld, tenzij bij meerdere edities per jaar</i>	2022
	2020
	1979
	2013
bij verwijzing naar de bijdrage als geheel: de beginpagina van de bijdrage (voetnoten of bibliografie) bij verwijzing naar een bepaalde passage: de beginpagina van de bijdrage tussen haakjes, gevolgd door de pagina's waarop de verwijzing betrekking heeft , eventueel gevolgd door de relevante randnummers. (enkel in voetnoten) <i>* regel 8: de eindpagina van de bijdrage wordt niet (meer) vermeld</i>	85
	(99) 99-100
	(123) 203
	(1) 27, nr. 29
DOI of URL (indien bekend en van toepassing, facultatief)	
	DOI: 10.1007/978-94-017-4492-8_4

Syntaxis

Voetnoot

FAMILIENAAM AUTEUR INITIALEN
 VOORNAAM AUTEUR., 'Titel van de bijdrage'
 in FAMILIENAAM EDITOR(S) INITIALEN
 VOORNAAM EDITOR(S). (ed.), *Titel: ondertitel*,
 Uitgeverij, jaar van uitgave, (beginpagina)
 pagina's waarop de verwijzing betrekking
 heeft, DOI of URL.

Bibliografie

FAMILIENAAM AUTEUR INITIALEN
 VOORNAAM AUTEUR., 'Titel van de bijdrage'
 in FAMILIENAAM EDITOR(S) INITIALEN
 VOORNAAM EDITOR(S). (ed.), *Titel: ondertitel*,
 Uitgeverij, jaar van uitgave, beginpagina, DOI
 of URL.

Zotero

Item type: Boek-sectie

Voorbeelden

- CLOOTS E., 'De Fratelli Costanzo rechtspraak van het Hof van Justitie' in ALEN A. en SOTTIAUX S.(eds.), *Leuvense staatsrechtelijke standpunten 2*, die Keure, 2010, (33) 33-35.
- KEUNEN S. en HENNAU S., 'De politieke organisatie onder het Decreet Lokaal Bestuur' in HENNAU S., KEUNEN S. en VAN GARSSE S. (eds.), *Het Decreet Lokaal Bestuur: editie 2022: een analyse*, Vanden Broele, 2022, 85.

- EGGERMONT M., 'De vroedvrouw' in VANSWEEVELT T. en DEWALLENS F. (eds.), *Handboek gezondheidsrecht: Volume I: Zorgverleners: statuut en aansprakelijkheid*, Intersentia, 2022, 795.
- JENART C., DE GROOT M. en STEEN B., 'Alles stroomt: hoe bevoegdheden en taken kunnen worden overgedragen aan en binnen het bestuur' in DE SOMER S. (ed.), *Bestuursorganisatierecht*, die Keure, 2020, 99.
- DE WULF H. en WYCKAERT M., 'Governance onder het WVV bestuur: algemene vergadering en related party transactions' in DE WULF H. en WYCKAERT M. (eds.), *Het WVV doorgelicht*, Intersentia, 2021, 187, <https://lirias.kuleuven.be/retrieve/659778>.
- BLANPAIN R., 'The Impact of the guidelines: Cases, Issues and Clarification' in BLANPAIN R. (ed.), *The OECD Guidelines for Multinational Enterprises and Labour Relations 1976-1979: Experience and Review*, Kluwer, 1979, (123) 203, DOI: 10.1007/978-94-017-4492-8_4.
- VERSCHULDEN G., 'Kroniek personen- en familierecht (2008-2012)' in VERSCHULDEN G. (ed.), *Rechtskroniek voor het notariaat: deel 21*, die Keure, 2012, (97) 108-109.

Lemmata uit gedrukte encyclopedieën en online databanken, vaak zonder aanwijsbare auteur en met voortdurend opschuivende update-datum bij online bronnen, worden behandeld als bijdragen in een verzamelwerk.

- X, 'Assurances terrestres (contrat en général)' in BRUNET E., SERVAIS J., RESTEAU C. en BERNARD A. (eds.), *Répertoire pratique du droit belge*, Bruylant, 1969, (194) 216.
- X, 'Evenredige verdeling' in TILLEMANN B., LIERMAN S. en SAGAERT V. (eds.), *De Valks Juridisch Woordenboek*, Larcier-Intersentia, 2024, 175.
- STORCK M., 'Consentement' in X, *JurisClasseur Civil Synthèses*, 2024, https://www.lexis360intelligence.fr/encyclopedies/JurisClasseur_Civil_Code/CIO-TOCID/document/EF_SY-530511_OKRE.
- X, 'Propriété (Preuve)' in X, *Dalloz Fiches d'orientation*, Dalloz, 2024, <https://www.dalloz.fr/documentation/Document?id=DZ%2FOASIS%2F000776>.
- X, 'Zuivere schadebesluiten' in X, *Opmaat Practice Notes*, SDU, 2024, https://opmaat.sdu.nl/content/p1-923592?subId=p1-916539_0_2.

Bij bijdragen in (vroegere) losbladige werken (nu meestal online) is het precieze jaartal van de bijdrage niet steeds te bepalen en zijn er onderaan de bladzijden soms verschillende parallelle pagineringen (doorlopend doorheen het werk of de aanvulling, of per bijdrage). Sluitende regels hierover zijn onmogelijk, probeer zo consistent mogelijk te werk te gaan.

- VAN QUICKENBORNE M. en DEL CORRAL J., 'Hoofdelijkheid' in DAMBRE M., DIRIX E. en TILLEMANN B. (eds.), *Comm.Bijz.Ov.*, Kluwer, 2013, (1) 27, nr. 29.
- VAN MALDEREN G. en PEETERS N., 'Verbintenissen met een tijdsbepaling' in ROODHOOFT J. (ed.), *BHVR*, Kluwer, 2002, III.2-1-III.2-15.
- JACQUEMIN H., 'Modalités du paiement' in JADOUL P. (ed.), *Obligations: traité théorique et pratique*, Larcier, 2010, afl. 18, V.1.3-3, nr. 1.4.
- JACQUEMIN H., 'Modalités du paiement' in JADOUL P. (ed.), *Obligations: traité théorique et pratique*, Larcier, 2010, afl. 18, (33) 35, nr. 1.4.

Naar bijdragen in werken die uitsluitend online beschikbaar zijn, wordt best als volgt verwezen:

- X, 'Hoofdstuk 18 – DAC 8: crypto – high-net-worth individuals – minimale boetes' in X, *Expert Gids Procedure*, Larcier, https://expert.taxwin.be/nl/tw_guides_proc/toc/lvbk_399.

RL4: Bijdragen in tijdschriften

De verwijzing naar een bijdrage in een tijdschrift (vaak tijdschriftartikel genoemd) bevat de volgende onderdelen:

Onderdeel	Vier voorbeelden
familienaam van de auteur(s) in hoofdletters, gevolgd door de initialen van de voornaam in hoofdletters, gevolgd door een punt <i>* zie regel 7 over auteursnamen, o.a. over initialen van de voornaam in voetnoten</i>	VAN NUFFEL P.
	EVARD E.
	GEUENS M.
	GOFFAUX P.
titel van het artikel tussen enkele aanhalingstekens '...'	'De nationale identiteit van de lidstaten: bouwsteen of splijtzwaam voor het recht van de Europese Unie?'
	'Reading European borderlands under the perspective of legal geography and spatial justice'
	'Het Europees burgerinitiatief: oude (nationale) wijn in nieuwe Europese zak?'
	'Droit administratif et démocratie?'
(gedrukte) vindplaats : afgekorte tijdschrifttitel , cursief (zie rechtsaf.be) gevolgd door de jaargang , eventueel gevolgd door '/' afleveringsnummer (verplicht bij niet doorlopende paginering van het tijdschrift, aanbevolen bij doorlopende paginering) <i>* titels die niet opgenomen zijn in rechtsaf.be worden in principe voluit geschreven (zie ook Afkortingen: Tijdschriften)</i>	TBP 2017/6
	European Planning Studies 2022
	SEW 2022/11
	E-Legal 2023
bij verwijzing naar het artikel als geheel: de beginpagina van het artikel (voetnoten of bibliografie) bij verwijzing naar een bepaalde passage: de beginpagina van het artikel tussen haakjes, gevolgd door de pagina's waarop de verwijzing betrekking heeft, eventueel gevolgd door de relevante randnummers (enkel in voetnoten) <i>* regel 8: de eindpagina van de bijdrage wordt niet (meer) vermeld</i>	354
	(843) 850-859
	(500) 505
	nr. 14

DOI or URL (indien bekend en van toepassing, facultatief)	
	DOI: 10.1080/09654313.2021.1928044
	https://repository.uantwerpen.be/docstore/d:irua:14937 (postprint version)

Syntaxis

Voetnoot

FAMILIENAAM AUTEUR INITIALEN
 VOORNAAM AUTEUR., 'Titel:
 ondertitel', (afgekorte) Tijdschrifttitel
 jaargang/aflevering, (beginpagina) pagina's
 waarop de verwijzing betrekking heeft, DOI of
 URL.

Bibliografie

FAMILIENAAM AUTEUR INITIALEN
 VOORNAAM AUTEUR., 'Titel:
 ondertitel', (afgekorte) Tijdschrifttitel
 jaargang/aflevering, beginpagina, DOI of URL.

Zotero

Item type: Artikel in academisch tijdschrift

Voorbeelden

- VAN NUFFEL P., 'De nationale identiteit van de lidstaten: bouwsteen of splijtzwam voor het recht van de Europese Unie?', *TBP* 2017/6, 354.
- EVRARD E., 'Reading European borderlands under the perspective of legal geography and spatial justice', *European Planning Studies* 2022, DOI: 10.1080/09654313.2021.1928044, (843) 845-846.
- MATTHIJS J., 'Sommige recente problemen van medische aansprakelijkheid in België', *VI.T.Gez.* 1980-1981/2, 2.
- X, 'Bewaarplicht telecomgegevens', *NJW* 2013, 786.
- VIDAL M., 'Hete zomer op de Noordpool', *Juristenkrant* 2007/153, (3) 3.
- VAN BOOM W. en VAN GESTEL R., 'Rechtswetenschappelijk onderzoek: samenvatting van de uitkomsten van een landelijke enquête', *Nederlands juristenblad* 2015, 1336.
- VAN OMMESLAGHE P., 'Les sociétés commerciales: examen de jurisprudence (1979-1990)', *RCJB* 1992, 573, *RCJB* 1993, 639 en *RCJB* 1994, 733.
- KRUIHOF R., BOCKEN H., DE LY F. en DE TEMMERMAN B., 'Overzicht van rechtspraak (1981-1992): Verbintenissen', *TPR* 1994, 171 (hierna: KRUIHOF R., 'Overzicht Verbintenissen').

Er zijn verschillende correcte verwijzingen naar een tijdschriftartikel (zie [Algemene regel 7](#)).

- GEUENS M., 'Het Europees burgerinitiatief: oude (nationale) wijn in nieuwe Europese zak?', *SEW* 2022/11, (500) 505.

- GEUENS M., 'Het Europees burgerinitiatief: oude (nationale) wijn in nieuwe Europese zak?', *SEW* 2022/11, (500) 505, <https://repository.uantwerpen.be/docstore/d:irua:14937>.
- GEUENS M., 'Het Europees burgerinitiatief: oude (nationale) wijn in nieuwe Europese zak?', 2022, 7, <https://repository.uantwerpen.be/docstore/d:irua:14937>.

Verwijzing naar een bepaalde passage als de tijdschriftbijdrage geen paginanummers heeft (zie [Algemene regel 9](#)). Dit komt nog steeds weinig voor bij Belgische tijdschriften, maar is bijvoorbeeld courant in Nederlandse en Franse databanken, die slechts html-versies bevatten van gedrukte tijdschriftartikels. Duitse en Engelstalige databanken geven vaak html-versies maar voegen de originele paginering van de gedrukte versie hieraan toe, waardoor men deze toch kan gebruiken.

- GOFFAUX P., 'Droit administratif et démocratie?', *E-Legal* 2023, nr. 14, <https://e-legal.ulb.be/volume-n07/miscellanees-democratiques-actes-du-colloque-tenu-a-l-occasion-du-40e-anniversaire-du-centre-de-droit-public/droit-administratif-et-democratie>.
- BLANKMAN C., 'Ouderenmishandeling en onbehoorlijke beïnvloeding', *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht* 2024/4, na vn. 11.
- LIMBACH F., 'Exécution imparfaite de la prestation et réduction du prix', *Revue trimestrielle de droit civil* 2022/3, nr. 39.
- SYRPIS P., 'The responses of the Court of Justice of the European Union to the "rule of law" crisis in the EU', *European Law Review* 2024/3, (219) 230. [html-versie gebruikt, maar deze bevat ingevoegde pagina's van de gedrukte versie]

Internationale en buitenlandse tijdschriften (niet opgenomen in [rechtsaf.be](#)) worden in principe voluit geschreven, maar facultatief mogen ook algemeen bekende afkortingen gebruikt worden.

- VAN BOOM W. en VAN GESTEL R. 'Rechtswetenschappelijk onderzoek: samenvatting van de uitkomsten van een landelijke enquête', *NJB* 2015, 1336.
- SYRPIS P., 'The responses of the Court of Justice of the European Union to the "rule of law" crisis in the EU', *ELR* 2024/3, (219) 230.

In verwijzingen naar Anglo-Amerikaanse tijdschriftartikels mag men facultatief ook het volumenummer (jaargangnummer) opnemen.

- BUTZ L., 'Beyond the Pledge: The Imperfect Legal Framework for Enforcing Awards of the CETA Investment Court against the European Union', *McGill Journal of Dispute Resolution* 2020-2021/1 (vol. 7), 86.
- ROWE T.D., 'Abolishing Diversity Jurisdiction: Positive Side Effects and Potential for Further Reforms', *Harv.L.Rev.* 1979/5 (vol. 92), 963.

RL5: Noten

De verwijzing naar een noot onder rechtspraak bevat de volgende onderdelen:

Onderdeel	Vier voorbeelden
familienaam van de auteur(s) in hoofdletters, gevolgd door de initialen van de voornaam in hoofdletters, gevolgd door een punt <i>* zie <u>regel 7</u> over auteursnamen, o.a. over initialen van de voornaam in voetnoten</i>	DEMUYNCK I.
	CASSIERS A. en VRANCKEN M.
	MAEIJER J.M.M.
	X
titel van de noot tussen enkele aanhalingstekens '...' met toevoeging van (noot onder [Rechterlijke instantie en datum]) als ondertitel tussen haakjes. <i>* indien de noot geen titel heeft, gebruikt men: 'Noot onder [Rechterlijke instantie en datum]'</i> <i>* men kan facultatief meer informatie toevoegen ter identificatie van het arrest, zoals nummer, namen van de partijen of gebruikelijke naam van het arrest, allen binnen de enkele aanhalingstekens van de titel</i>	'De verkoop van andermans zaak en de aansprakelijkheid van de notaris terzake (noot onder HvB Gent 22 oktober 1993)'
	'Noot onder ECSR 17 juni 2020, 57/2017'
	'Het arrest Commissie/Polen: indépendance et vie privée des juges: het Hof bindt de Poolse muilkorfwet met handen en voeten (noot onder HvJ 5 juni 2023, ECLI:EU:C:2023:442)'
	'Noot onder HvB Antwerpen 27 juni 1975'
(gedrukte) vindplaats: afgekorte tijdschrifttitel , cursief (zie <u>rechtsaf.be</u>) gevolgd door de jaargang , eventueel gevolgd door '/' afleveringsnummer (verplicht bij niet doorlopende paginering van het tijdschrift, aanbevolen bij doorlopende paginering) <i>* titels die niet opgenomen zijn in rechtsaf.be worden in principe voluit geschreven (zie ook <u>Afkortingen: Tijdschriften</u>)</i>	TBBR 1995
	RW 2021-2022
	SEW 2023/10
	RW 1975-1976
bij verwijzing naar de noot als geheel: de beginpagina van de noot (voetnoten of bibliografie) bij verwijzing naar een bepaalde passage: de beginpagina van de noot	55
	1382
	(450) 457

tussen ronde haken, gevolgd door de pagina's waarop de verwijzing betrekking heeft, eventueel gevolgd door de relevante randnummers (enkel in voetnoten)	1892
* <i>regel 8: de eindpagina van de bijdrage wordt niet (meer) vermeld</i>	
DOI or URL (indien bekend en van toepassing, facultatief)	https://documentserver.uhasselt.be/handle/1942/37786

Syntaxis

Voetnoot

FAMILIENAAM AUTEUR INITIALEN
 VOORNAAM AUTEUR., 'Titel (noot onder [Rechterlijke instantie + datum], extra info)', *(afgekorte) Tijdschrifttitel*
 jaargang/aflevering, (beginpagina) pagina's waarop de verwijzing betrekking heeft, DOI of URL.

Bibliografie

FAMILIENAAM AUTEUR INITIALEN
 VOORNAAM AUTEUR., 'Titel (noot onder [Rechterlijke instantie + datum], extra info)', *(afgekorte) Tijdschrifttitel*
 jaargang/aflevering, beginpagina, DOI of URL.

Zotero

Item type: Artikel in academisch tijdschrift

Voorbeelden

Noten met een titel

- DEMUYNCK I., 'De verkoop van andermans zaak en de aansprakelijkheid van de notaris terzake (noot onder HvB Gent 22 oktober 1993)', *TBBR* 1995, 55.
- OUCHINSKY N., 'Le concours entre créanciers de la masse (noot onder Cass. (1e k.) 30 oktober 2015)', *RCJB* 2015/2, 156.
- LELOUP M., 'Het arrest Commissie/Polen: indépendance et vie privée des juges: het Hof bindt de Poolse muilkorfwet met handen en voeten (noot onder HvJ 5 juni 2023, ECLI:EU:C:2023:442)', *SEW* 2023/10, (450) 457.
- SWENNEN F., 'Vader moeder zult gij eren? (noot onder Cass. 3 juni 2010)', *RW* 2010-2011, (1648) 1649.
- CLAES L., 'De minimale leefruimte voor gedetineerden: een maat voor niets? (noot onder EHRM 20 oktober 2016, 'Mursic/Kroatië')', *NC* 2018, 169.

Noten zonder titel

- CASSIERS A. en VRANCKEN M., 'Noot onder ECSR 17 juni 2020, 157/2017', *RW* 2021-2022, 1382, <http://hdl.handle.net/1942/37786>.
- MAEIJER J.M.M., 'Noot onder HvJ 12 november 1974, C-32/74', *SEW* 1975/7-8, (430) 433.
- SENAEEVE P., 'Noot onder HvB Antwerpen 21 februari 1979', *RW* 1978-1979, 2328.

Anonieme noten

- L.V.G., 'Noot onder Cass. 27 september 1993', *De Verz.* 1994, 53.
- X, 'Noot onder HvB Antwerpen 27 juni 1975', *RW* 1975-1976, 1892.

RL: Hiërarchie en volgorde

Er is geen eigenlijke hiërarchie tussen de verschillende soorten rechtsleer. In een voetnoot kunnen de verwijzingen naar rechtsleer naar keuze van de auteur op verschillende wijzen gerangschikt worden:

1. volgens relevantie voor de ingenomen stelling,
2. omgekeerd chronologisch,
3. alfabetisch.

Het gekozen systeem moet binnen het werk wel consequent worden voortgezet.

In een bibliografie worden de verwijzingen naar rechtsleer alfabetisch gerangschikt op familienaam van de auteur. Een onderverdeling van de bibliografie naargelang het boeken, bijdragen in verzamelwerken of tijdschriftartikelen betreft, kan nuttig zijn.

Media

M1: Krantenartikel, blogpost, podcast, video, Twitterbericht, GenAI-tools ...

Het gaat hier zowel om media in de klassieke betekenis (kranten, radio...) als nieuwe media (blogposts, podcasts, video's ...) en sociale media (Twitter, Facebook ...) en GenAI.

De verwijzing naar een dergelijke bron bevat de volgende onderdelen:

Onderdeel	Vier voorbeelden
indien bekend, de familienaam van de auteur(s) in hoofdletters, gevolgd door de initialen van de voornaam in hoofdletters, gevolgd door een punt	ECKHAUT M.
	SEVRIN E.
	VRT
	DE CROO A.
titel (en ondertitel) van de bron tussen enkele aanhalingstekens '...'	'Belgische hoven en rechtbanken hebben bijna 700 rechters meer nodig'
	'Nederland twijfelt om verzoekers om internationale bescherming naar België terug te sturen: ook de Dublin-Verordening kreunt onder de opvangcrisis'
	'Parketmagistrate Catherine Van de Heyning over deepnudes: jongeren weten vaak niet dat ze strafbaar zijn'
	'Vandaag herdachten we de slachtoffers van terreuraanslagen'
medium (cursief) meteen gevolgd door de datum van publicatie	<i>De Standaard</i> 20 februari 2024
	<i>Tijd voor mensenrechten</i> 24 mei 2023
	<i>Radio 1</i> 17 februari 2024
	<i>Twitter/X</i> 22 maart 2024
bij verwijzing naar de bron als geheel worden geen paginanummers, timestamps of onderdelen vermeld (voetnoten of bibliografie) bij verwijzing naar een bepaalde passage zijn er verschillende mogelijkheden: de beginpagina van de bron tussen ronde haken, gevolgd door	
	00:51

de pagina's waarop de verwijzing betrekking heeft - de timestamp (uu:mm:ss) waarop de verwijzing betrekking heeft - het onderdeel waarop de verwijzing betrekking heeft	
DOI of URL (indien bekend en van toepassing, facultatief) gevolgd door (geraadpleegd op [datum])	https://www.standaard.be/cnt/dmf20240220_96578102 (geraadpleegd op 5 april 2024)
	https://tijd.mensenrechten.be (geraadpleegd op 5 april 2024)
	https://radio1.be/luister/select/het-uur-van-de-waarheid/parketmagistrate-catherine-van-de-heyning-over-deepnudes-jongeren-weten-vaak-niet-dat-ze-strafbaar-zijn (geraadpleegd op 5 april 2024)
	https://twitter.com/alexanderdecroo/status/1771142886697882007 (geraadpleegd op 11 april 2024)

De verwijzende auteur beslist zelf om dit type bronnen al dan niet op te nemen in de bibliografie. Indien deze bronnen opgenomen worden, kan dit onder de subtitel 'Media'.

Syntaxis

Voetnoot

FAMILIENAAM AUTEUR INITIALEN
VOORNAAM AUTEUR., 'Titel:
ondertitel', *Medium* datum,
pagina's/timestamp/onderdeel waarop de
verwijzing betrekking heeft, URL
(geraadpleegd op [datum]).

Bibliografie

FAMILIENAAM AUTEUR INITIALEN
VOORNAAM AUTEUR., 'Titel:
ondertitel', *Medium* datum, URL
(geraadpleegd op [datum]).

Zotero

Item type: Krantenartikel

Voorbeelden

- EECKHAUT M., 'Belgische hoven en rechtbanken hebben bijna 700 rechters meer nodig', *De Standaard* 20 februari 2024, https://www.standaard.be/cnt/dmf20240220_96578102 (geraadpleegd op 5 april 2024).
- SEVRIN E., 'Nederland twijfelt om verzoekers om internationale bescherming naar België terug te sturen: ook de Dublin-Verordening kreunt onder de opvangcrisis', *Tijd voor mensenrechten* 24 mei 2023, <https://tijd.mensenrechten.be> (geraadpleegd op 5 april 2024).
- VRT, 'Parketmagistrate Catherine Van de Heyning over deepnudes: jongeren weten vaak niet dat ze strafbaar zijn', *Radio 1* 17 februari 2024, 00:51, <https://radio1.be/luister/select/het->

uur-van-de-waarheid/parketmagistrate-catherine-van-de-heyning-over-deepnudes-jongeren-weten-vaak-niet-dat-ze-straftbaar-zijn (geraadpleegd op 5 april 2024).

- DELVOIE J., 'Zinloos geweld? Over gemeen vennootschapsrecht en lastgeving in het WVV', *Corporate Finance Lab* 14 juni 2022, <https://corporatefinancelab.org/2022/06/14/zinloos-geweld-over-gemeen-vennootschapsrecht-en-lastgeving-in-het-wvv> (geraadpleegd op 11 april 2024).
- VERLINDEN H. en GABRIEL S., 'Planning van cryptomunten en de digitale nalatenschap', *The Tiberghien Podcast* 7 juni 2022, 11:25, <https://podcasts.apple.com/be/podcast/planning-van-cryptomunten-en-de-digitale/id1577931329?i=1000565515516&l=nl> (geraadpleegd op 11 april 2024).
- DE CROO A., 'Vandaag herdachten we de slachtoffers van terreuraanslagen', *Twitter/X* 22 maart 2024, <https://twitter.com/alexanderdecroo/status/1771142886697882007> (geraadpleegd op 11 april 2024).
- 'The Lehman Brothers administration: reflection and ongoing impact: Linklaters', *YouTube* 14 september 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=LlxpElkoKys> (geraadpleegd op 21 juli 2024).
- OPENAI, 'ChatGPT-antwoord op prompt: welke situaties zijn buitengewoon bezwarend in de improvisatie?', 16 augustus 2024, <https://chatopenai.com>.

M2: Interview

De verwijzing naar een ongepubliceerd interview, afgenomen door de auteur in het kader van een onderzoek, bevat de volgende onderdelen:

Onderdeel	Twee voorbeelden
facultatief: de familienaam van de interviewer(s) in hoofdletters, gevolgd door de initialen van de voornaam in hoofdletters, gevolgd door een punt	MALLIET C.
titel (en ondertitel) van het interview	Interview met Rik Van de Walle (Rector Universiteit Gent) Interview met Paul Van Orshoven
datum van afname van het interview	21 juni 2024 17 augustus 2003
facultatief: verwijzing naar een bepaalde passage uit het interview	16-18

Syntaxis

Voetnoot

FAMILIENAAM INTERVIEWER INITIALEN
VOORNAAM INTERVIEWER., Titel: ondertitel,
datum, pagina's waarop de verwijzing
betrekking heeft.

Bibliografie

FAMILIENAAM INTERVIEWER INITIALEN
VOORNAAM INTERVIEWER., Titel: ondertitel,
datum.

Zotero

Item type: Interview

Voorbeelden

- Interview met Rik Van de Walle (Rector Universiteit Gent), 21 juni 2024, 16-18.
- MALLIET C., Interview met Paul Van Orshoven, 17 augustus 2003.
- Interview met Peter Callens (Voorzitter Orde van Vlaamse Balies), 10 juni 2024.

Afkorting

Afkorting: Wetgeving

Opmerkingen vooraf

Afkorting van wetboeken en vaak aangehaalde verdragen, internationaalrechtelijke normen, wetten en besluiten mogen worden geciteerd zonder verwijzing naar hun vindplaatsen.

De commissie acht het raadzaam om enkele afspraken te maken over de manier waarop andere normen waarnaar herhaaldelijk verwezen wordt in een tekst, het best verkort kunnen worden geciteerd. In elk geval dient bij de eerste vermelding of in de bibliografie de volledige verwijzing met datum en opschrift te worden gegeven (in een voetnoot gevolgd door de verkorte vermelding na de woorden 'hierna:' tussen haakjes).

De gulden regel is dat een **citeertitel** iets betekenisvol zegt over de inhoud van de norm. Andere voorbeelden, hoe ingeburgerd ook, verdienen geen navolging. Zo kent elke notaris de *Ventôsewet* (verwijzend naar het moment van afkondiging van de wet volgens de Franse revolutionaire kalender), maar *Notariswet* zou stukken duidelijker kunnen zijn. Wie met contractenrecht bezig is, kent de *Wet-Breyne* (genoemd naar de politieke initiatiefnemer), maar *Woningbouwwet* is veel transparanter.

Voor een betekenisvolle citeertitel wordt gewoonlijk een kernwoord uit het opschrift overgenomen. Dit vergemakkelijkt ook het opzoeken van de tekst in databanken. Wie bijvoorbeeld aan de hand van de verkorte naam *Jeugdbeschermingswet* op zoek gaat in Belgiëlex komt automatisch bij de wet van 8 april 1965 (en haar latere wijzigingen) terecht.

Citeertitels worden in de regel als één woord geschreven (*Woningbouwwet*, *Ventôsewet*, *Notariswet*). Als er in de citeertitel een cijfer, aparte letter of symbool voorkomt, gebruiken we (overeenkomstig de algemene spellingsregels) een streepje zonder spaties (*Rome I-Verordening*, *BUPO-Verdrag*). Hetzelfde geldt voor citeertitels met een bijzondere nabepaling (*Wet-Breyne*).

Het wordt een stuk moeilijker als de wetgever zelf niet bijzonder origineel geweest is in de naamgeving of als de bedoelde wetgeving een deel is van een groter geheel *houdende diverse bepalingen*, programwetten, mozaïekwetten, verzamelwetgeving e.d. Dan verdient het aanbeveling aan te sluiten bij de reeds ontwikkelde naamgeving in de rechtsliteratuur of, als die er nog niet is, bijvoorbeeld bij een eerste commentaar, zelf een betekenisvolle naam op basis van de inhoud te formuleren.

Zo heeft titel XIII van de programwet I van 27 december 2006 op basis van de daarin geregelde materie de benaming *Arbeidsrelatiewet* gekregen.

Hoewel het onderscheid tussen een wet en een wetboek niet altijd meer zo groot is, volgt hieronder een apart lijstje met een overzicht van de belangrijkste wetboeken en hun afkortingen. Voor deze afkortingen worden, zoals voor de soortnamen van wetgeving (bv. KB, MB...), geen punten gebruikt als ze volledig uit hoofdletters bestaan. Naast deze wetboeken zijn er voor vele rechtstakken ook belangrijke wetten, die als het ware de rol van een wetboek spelen zonder als dusdanig 'wetboek' of 'code' in het opschrift te dragen. Soms krijgen ze van de uitvaardigende overheid wel al een citeertitel mee. Die wordt dan het best ook gebruikt. In andere gevallen creëert de praktijk een citeertitel,

alsook vaak een eigen afkorting. Ook in dit laatste geval mogen de punten weggelaten worden als er alleen hoofdletters voorkomen.

Voorbeelden

- VLAREM I is de citeertitel van het besluit van de Vlaamse regering van 6 februari 1991 houdende vaststelling van het Vlaams reglement betreffende de milieuvergunning.
- De wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen wordt gewoonlijk afgekort als WAM-Wet.
- De bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, wordt gemeenzaam BWHI genoemd.

Bij de opvolging van gelijknamige wetten in de tijd is het aangewezen het jaartal te vermelden na de afkorting, zodat de lezer weet om welke versie het gaat: bv. WIB 1964 en WIB 1992.

Internationaalrechtelijke wetgevingsbronnen

Vanaf 2024 worden internationale wetgevende akten niet meer afgekort, maar voluit en met hoofdletter weergegeven.

Uitzonderingen zijn enkele belangrijke en zeer vaak geciteerde internationale normen, bijvoorbeeld:

Verdrag van 4 november 1950 tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden	EVRM
Internationaal verdrag 19 december 1966 inzake burgerrechten en politieke rechten	BUPO-Verdrag
Verdrag van 25 maart 1957 tot oprichting van de Europese gemeenschap	EG-Verdrag
Verdrag betreffende de Europese Unie	VEU
Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie	VWEU
Internationaal verdrag 19 december 1966 inzake economische, sociale en culturele rechten	ECOSOC-Verdrag
Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG	AVG

Interne wetgevingsbronnen

Er wordt aanbevolen geen punten te gebruiken in afkortingen die uitsluitend uit twee of meer hoofdletters bestaan. Het gaat hier immers over zgn. initiaalwoorden, die volgens de algemene spellingsregels geen punten krijgen.

In beginsel wordt de naam (en de afkorting) van de uitvaardigende instantie gebruikt zoals die gold op het moment dat de norm werd uitgevaardigd. Zo kan een besluit van de Vlaamse Executieve zijn naam behouden, ook al heet dit orgaan vandaag Vlaamse regering.

aanbeveling	Aanbev.
administratieve beslissing	Adm.Besl.
administratieve onderrichting	Adm.Onderr.
administratieve overeenkomst	Adm.Ov.
advies	Adv.

advies Raad van State	Adv.RvS
agglomeratieverordering	Aggl.Verord.
beheersovereenkomst	Beheersov.
beleidsovereenkomst	Beleidsov.
bericht	Ber.
beslissing	Besl.
besluit	B.
besluit bestendige deputatie	B.Best.Dep.
besluit Brusselse Hoofdstedelijke Executieve	B.Br.Ex.
besluit Brusselse Hoofdstedelijke regering (vanaf 1 augustus 1993)	B.Br.Reg.
besluit College Franse gemeenschapscommissie	B.Coll.Fr.Gem.Comm.
besluit College Vlaamse gemeenschapscommissie	B.Coll.Vl.Gem.Comm.
besluit deputatie (sinds 2006)	B.Dep.
besluit Duitstalige gemeenschapsexecutieve	B.D.Gem.Ex.
besluit Duitstalige gemeenschapsregering (vanaf 1 augustus 1993)	B.D.Gem.Reg.
besluit Franse gemeenschapsexecutieve	B.Fr.Gem.Ex.
besluit Franse gemeenschapsregering (vanaf 1 augustus 1993)	B.Fr.Gem.Reg.
besluit lid Brusselse Hoofdstedelijke Executieve	B.Lid Br.Ex.
besluit lid Duitstalige gemeenschapsexecutieve	B.Lid D.Ex.
besluit lid Franse gemeenschapsexecutieve	B.Lid Fr.Gem.Ex.
besluit lid Vlaamse Executieve	B.Lid Vl.Ex.
besluit lid Waalse gewestexecutieve	B.Lid W.Gew.Ex.
besluit provincieraad	B.Prov.R.
besluit raad voor de Duitstalige Cultuurgemeenschap	B.D.Cult.R.
besluit Verenigd College gemeenschappelijke gemeenschapscommissie	B.Ver.Coll.Gem.Gem.Comm.
besluit Verenigde Kamers	B.Ver.Kamers
besluit Verenigde Ministerraad	B.Ver.Ministerraad
besluit Vlaamse Executieve	B.Vl.Ex.
besluit Vlaamse regering	B.Vl.Reg.
besluit Voorlopige regering	B.Voorl.Reg.
besluit Waalse gewestexecutieve	B.W.Gew.Ex.
besluit Waalse regering (vanaf 1 augustus 1993)	B.W.Reg.
bijlage	Bijl.
bijzonder decreet / bijzonderemeerderheidsdecreet	Bijz.Decr.
bijzondere wet / bijzonderemeerderheidswet	Bijz.Wet
circulaire	Circ.
collectieve arbeidsovereenkomst nummer 1234	CAO nr. 1234
decreet	Decr.
decreet Duitstalige gemeenschap	Decr.D.
decreet Franse gemeenschap	Decr.Fr.
decreet Vlaamse gemeenschap/gewest	Decr.Vl.
decreet Waals gewest	Decr.W.
gecoördineerd decreet	Gec.Decr.

gecoördineerd koninklijk besluit	Gec.KB
gecoördineerde wet	Gec.Wet
gemeentelijk besluit	Gemeent.B.
gemeentelijk reglement	Gemeent.Regl.
gemeentelijke verordening	Gemeent.Verord.
genummerde besluitwet	Besluitwet nr.
genummerd koninklijk besluit nummer 4321	KB nr. 4321
gezamenlijk besluit	Gez.B.
gezamenlijk decreet	Gez.Decr.
gezamenlijke ordonnanctie	Gez.Ord.
grondwet	Gw.
koninklijk besluit	KB
mededeling	Med.
ministerieel besluit	MB
omzendbrief	Omz.
onderrichting	Onderr.
ordonnantie Brussels Hoofdstedelijk gewest	Ord.Br.
ordonnantie gemeenschappelijke gemeenschapscommissie	Ord.Gem.
protocol	Prot.
provinciaal besluit	Prov.B.
provinciaal reglement	Prov.Regl.
provinciale verordening	Prov.Verord.
regentsbesluit	RB
reglement	Regl.
reglementaire beslissing	Regl.Besl.
reglementaire onderrichting	Regl.Onderr.
resolutie	Res.
rondzendbrief	Rondz.
samenwerkingsakkoord	Samenw.
statuten	Stat.
verklaring	Verkl.
verklaring tot herziening van de grondwet	Verkl.Herz.Gw.
verordening	Verord.

Enkele belangrijke wetten worden als volgt afgekort:

Belgisch Scheepvaartwetboek	BSW
Burgerlijk Wetboek	BW
Consulair Wetboek	Cons.W.
Gerechtelijk Wetboek	Ger.W.
Kieswetboek	Kiesw.
oud Burgerlijk Wetboek	oud BW
Sociaal Strafwetboek	Soc.Sw.
Strafwetboek	Sw.
Veldwetboek	Veldw.

Vlaamse Codex Fiscaliteit	VCF
Vlaamse Codex Hoger Onderwijs	VCHO
Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening	VCRO
Vlaamse Codex Wonen	VCW
Vlaams Wetboek der Registratierechten	VI.W.Reg.
Vlaams Wetboek der Successierechten	VI.W.Succ.
Wetboek der Registratie-, Hypotheek- en Griffierechten	W.Reg.
Wetboek der Successierechten	W.Succ.
Wetboek van de Belasting over de Toegevoegde Waarde	WBTW
Wetboek van de Belgische Nationaliteit	WBN
Wetboek van de minnelijke en gedwongen invordering van fiscale en niet-fiscale schuldvorderingen (Invorderingswetboek)	WMGI
Wetboek van Economisch recht	WER
Wetboek van de Inkomstenbelastingen 1992	WIB 1992
Wetboek van de met de Inkomstenbelastingen gelijkgestelde Belastingen	WIGB
Wetboek van Internationaal Privaatrecht	WIPR
Wetboek van Koophandel	W.Kh.
Wetboek van Strafvordering	Sv.
Wetboek van Vennootschappen	W.Venn.
Wetboek van vennootschappen en verenigingen	WVV

Als verwezen wordt naar voorbereidende documenten, kunnen de volgende afkortingen voor de parlementaire instellingen worden gebruikt. Kamer en Senaat worden steeds voluit geschreven.

Brusselse Hoofdstedelijke raad	Br.R.
Brussels Parlement	Br.Parl.
Cultuurraad voor de Franse Cultuurgemeenschap (voor 1980)	Fr.Cult.R.
Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap (voor 1980)	Ned.Cult.R.
Duitstalige gemeenschapsraad	D.Gem.R.
Franse gemeenschapsraad	Fr.Gem.R.
Gemeenschappelijke gemeenschapscommissie	Gem.Gem.Comm.
Parlement van de Duitstalige gemeenschap	D.Parl.
Parlement van de Franse gemeenschap	Fr.Parl.
Verenigde Vergadering van de gemeenschappelijke gemeenschapscommissie	Ver.Verg.Gem.Gem.Comm.
Vergadering Franse gemeenschapscommissie	Verg.Fr.Gem.Comm.
Vlaams Parlement (vanaf 28 april 1996)	VI.Parl.
Vlaamse raad	VI.R.
Waalse gewestraad	W.Gew.R.
Waals Parlement	W.Parl.

Afkortingen: Rechtscolleges

Algemeen

De punten worden niet alleen weggelaten bij afkortingen die alleen uit hoofdletters bestaan, maar ook bij volgende belangrijke en vaak geciteerde rechtscolleges: GwH, RvS, HvJ. Bij verwijzingen naar rechtscolleges in een Nederlandse tekst worden steeds de Nederlandstalige benaming en afkorting gebruikt.

Internationale rechtspraak

De voor het Belgische recht belangrijkste internationaalrechtelijke rechtscolleges zijn:

Benelux Gerechtshof	Beneluxhof
Europees Hof voor de rechten van de Mens	EHRM
Europese Commissie voor de rechten van de Mens	ECRM
Gerecht (van Eerste Aanleg)	Ger.EU
Gerecht voor Ambtenarenzaken	Ger.Ambt.EU
Hof van Justitie	HvJ
Internationaal Gerechtshof	IGH
Internationaal Strafhof	ISH

Interne rechtspraak

De belangrijkste Belgische rechtscolleges zijn:

afdeling	afd.
arbeidshof	Arbh.
arbeidsrechtbank	Arbrb.
Arbitragehof (vanaf mei 2007 Grondwettelijk Hof)	Arbitragehof
arbitrale beslissing	Arbit.Besl.
arrondissementsrechtbank	Arrondrb.
Belgische Mededingingsautoriteit	BMA
beslagrechter	Beslagr.
Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer (vanaf december 2017 Gegevensbeschermingsautoriteit)	CBPL
correctionele rechtbank	Corr.
familie rechtbank (= familiekamer(s) en kamers voor minnelijke schikking van de familie- en jeugdrechtbank)	Famrb.
Franstalige arbeidsrechtbank Brussel	Arbrb. Brussel (Fr.)
Franstalige ondernemingsrechtbank Brussel (vóór november 2018 rechtbank van koophandel)	Orb. Brussel (Fr.)
Franstalige politierechtbank Brussel	Pol. Brussel (Fr.)
Franstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel, burgerlijke kamer	Rb. Brussel (Fr.)
Franstalige rechtbank van koophandel Brussel (vanaf november 2018 ondernemingsrechtbank)	Kh. Brussel (Fr.)
Gegevensbeschermingsautoriteit	GBA
Grondwettelijk Hof	GwH
Handhavingscollege (vóór maart 2018 Milieuhandhavingscollege)	HHC

hof van assisen	Assisen
hof van beroep Antwerpen	HvB Antwerpen
hof van beroep Bergen	HvB Bergen
hof van beroep Brussel	HvB Brussel
hof van beroep Gent	HvB Gent
hof van beroep Luik	HvB Luik
Hof van Cassatie	Cass.
Hof van Verbreking	Cass.
jeugdrechtbank (= jeugdkamer(s) van de familie- en jeugdrechtbank)	Jeugdrb.
kamer	k.
kamer van inbeschuldigingstelling	KI
kort geding	KG
krijgsraad	Kr.
Milieuhandhavingscollege (vanaf maart 2018 Handhavingscollege)	MHHC
Militair Gerechtshof	Mil.Ger.
Nederlandstalige arbeidsrechtbank Brussel	Arbrb. Brussel (NI.)
Nederlandstalige ondernemingsrechtbank Brussel (vóór november 2018 rechtbank van koophandel)	Orb. Brussel (NI.)
Nederlandstalige politierechtbank Brussel	Pol. Brussel (NI.)
Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel, burgerlijke kamer	Rb. Brussel (NI.)
Nederlandstalige rechtbank van koophandel Brussel (vanaf november 2018 ondernemingsrechtbank)	Kh. Brussel (NI.)
ondernemingsrechtbank (vóór november 2018 rechtbank van koophandel)	Orb.
onderzoeksrechter	OR
Oost-Vlaanderen (in benaming rechtscollege)	Oost-Vl.
politierechtbank	Pol.
raadkamer	Rk.
Raad van State	RvS
Raad voor betwistingen inzake studievoortgangsbepalingen	R.Stvb.
Raad voor de Mededinging	R.Med.
Raad voor Vergunningsbetwistingen	RvVb
Raad voor Verkiezingsbetwistingen	R.Verkb.
Raad voor Vreemdelingenbetwistingen	RvV
rechtbank van eerste aanleg, burgerlijke kamer	Rb.
rechtbank van koophandel (vanaf november 2018 ondernemingsrechtbank)	Kh.
Rekenhof	Rekenhof
scheidsrechterlijke uitspraak	Scheidsr.Uitspr.
strafuitvoeringsrechtbank	Surb.
verenigde kamers (Hof van Cassatie)	ver.k.
voorzitter	Voorz.
vrederecht	Vred.
werkrechtersraad	Wrr.
werkrechtersraad van beroep	Wrr.Ber.
West-Vlaanderen (in benaming rechtscollege)	West-Vl.

Afkortingen: Tijdschriften

Algemeen

De hieronder vermelde regels gelden voor de afkortingen van Belgische juridische tijdschriften, verzamelwerken en reeksen.

Internationale en buitenlandse tijdschriften (niet opgenomen in rechtsaf.be) worden in principe voluit geschreven, maar facultatief mogen ook algemeen bekende afkortingen gebruikt worden (bv. *NJB*, *RTDCiv.*, *CMLR*, *JDI* ...).

Hoofdletters

De eerste letter van de afkorting is steeds een hoofdletter (bv. *De Gem.*). Woorden die tot één letter worden afgekort, worden in het Nederlands steeds als hoofdletter afgekort (bv. *T.Fin.R.*, maar in het Frans *Rev.b.compt.*).

Bij woorden die tot meer dan één letter worden afgekort, wordt in het Nederlands de eerste letter een hoofdletter (bv. *Limb.Rechtsl.*, maar in het Frans *Journ.proc.*, *Jur.trav.Bruux.*, *C.conc. jur.*).

Punten en spaties

Afkortingen die louter uit hoofdletters bestaan, worden zonder punten afgekort (bv. *TPR*, *RGAR*, *APR*). Bevat een afkorting ook kleine letters, dan worden overal punten gebruikt, dus ook na een alleenstaande hoofdletter (bv. *T.Fin.R.*, *Soc.Kron.*, *Rev.dr.santé*).

Afkortingen van tijdschriften, reeksen of verzamelwerken bevatten geen spaties (bv. *T.Gez.*, *Not.Fisc.M.*, *Comm.Bijz.Ov.*), behalve na een onafgekort woord (bv. *Jura Falc.*).

Tweetalige tijdschriften en reeksen

Voor tweetalige tijdschriften en reeksen wordt de Nederlandstalige afkorting gebruikt (als men in het Nederlands publiceert).

rechtsaf.be

De lijst van Nederlandstalige en Franstalige afkortingen van de belangrijkste Belgische, en voor het Belgische recht relevante, tijdschriften vindt de lezer op rechtsaf.be.

In deze onlinelijst wordt slechts een beperkt aantal jaarverslagen opgenomen. Voor andere jaarverslagen (en jaarrapporten) geldt dezelfde regel die hier wordt toegepast, namelijk *Jv.* of (voor eentalig Franse verslagen) *Rap.Ann.*, gevolgd door de gangbare afkorting van de instelling of organisatie.

Nieuwsbrieven die niet in de lijst werden opgenomen, worden bij voorkeur niet afgekort.

Andere afkortingen

In juridische teksten worden de volgende afkortingen geregeld gebruikt:

ad interim	a.i.
advocaat-generaal	Adv. Gen.
afdeling	afd.
aflevering	af.
algemene rol	AR
algemene vergadering	AV
alinea	al.
alternatieve geschillenbeslechting (<i>alternative dispute resolution</i>)	ADR
arbeidsauditeur	Arb.Aud.
arrondissement	arr.
artikel(en)	art.
auditeur	Aud.
belasting over de toegevoegde waarde	BTW of btw
beleggingsvennootschap met vast kapitaal	bevak
beleggingsvennootschap met veranderlijk kapitaal	bevek
besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid	BVBA of bvba
bevestigd door	bevest.
bijlage	bijl.
bijvoorbeeld	bv. of bijv.
bladzijde(n)	p.
buitengewone zitting	BZ
burgerlijke aansprakelijkheid	BA
burgerlijke partij	BP
Cassatiebeschikking RvS	(c)
collectieve arbeidsovereenkomst	CAO of cao
college van burgemeester en schepenen	CBS
comité	com.
commanditaire vennootschap	Comm. V
commanditaire vennootschap op aandelen	Comm. VA
commissie	comm.
compagnie	co.
conclusies	concl.
confer/conferatur	cf. (beter: vgl.)
conso(o)rten	cons.
coöperatieve vennootschap	CV of cv
coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid	CVBA of cvba
coöperatieve vennootschap met onbeperkte en hoofdelijke aansprakelijkheid	CVOA of cvoa
cum suis	c.s.
de dato	d.d.
deel / delen	dl. / dln.
directoraat-generaal	DG
doctor	dr.
economisch samenwerkingsverband	ESV of esv
editie	ed.
editor(s)	ed(s).
en andere(n)	e.a.
en volgende	e.v.

erratum	err.
facsimile	facs.
federale overheidsdienst	FOD
gecoördineerd	gec.
gemeenschap(s) / gemeenschappelijk	gem.
gemeentelijk	gemeent.
gepubliceerd	gepubl.
gewone commanditaire vennootschap	Comm. V
handelsregister	HR
hoofdstuk	hfdst.
ibidem	ibid.
in casu	i.c.
in fine	i.f.
in oprichting	i.o.
in werking getreden	i.w.tr.
jaargang	jrg.
kamer	k.
Kruispuntbank van Ondernemingen (nummer)	KBO-nr.
laatste lid	l.l.
landbouwvennootschap	LV of lv
littera	litt.
losbladig	losbl.
meester	mr.
memorie van toelichting	MvT
minister(ie)	min.
naamloze vennootschap	NV of nv
niet gegeven	n.g.
noot van de redactie	n.v.d.r.
nummer(s)	nr. / nrs.
onuitgegeven	onuitg.
Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn	OCMW
Openbaar Ministerie	OM
opmerking	opm.
overweging	overw.
pagina	p.
paragraaf	§
paritair comité	PC
paritair subcomité	PSC
plaatsvervangend(e)	plv.
pro memorie	p.m.
proces-verbaal	pv
procureur des Konings	PK
procureur-generaal	PG
professor	prof.
programmatorische overheidsdienst	POD
provincie / provinciaal	prov.
qualitate qua	q.q.
recto	r°
rubriek	rubr.
sine dato	s.d.

sine loco	s.l.
sine loco nec dato	s.l.n.d.
substituut	subst.
tegen (versus)	v.
terbeschikkingstelling van de regering	TBR
terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank	TBSurb.
trefwoord	tw. (beter: v°)
uitgave	ed.
vennootschap met sociaal oogmerk	VSO of vso
vennootschap onder firma	VOF of vof
verbo	v°
verbroken door	verbr.
verenigde kamers (Hof van Cassatie)	ver.k.
vereniging zonder winstoogmerk	vzw
vergelijk	vgl.
verso	v°
versus	v.
voetnoot	vn.
volume	vol.
waarnemend.	wnd.
zonder jaar	s.d.
zonder plaats	s.l.
zonder plaats of jaar	s.l.n.d.

Over V&A

In 1981 namen de vijf Vlaamse rechtenfaculteiten het initiatief voor V&A in de vorm van een interfacultaire commissie en werkgroep. Er verschenen in de voorbije 40 jaar zes gedrukte edities met een wisselende samenstelling van de commissie. De laatste gedrukte editie verscheen in 2015, in 2021 werd V&A een website. In 2024 boog een extra werkgroep van onderzoekers en bibliothecarissen zich over een [heel nieuwe aanpak](#).

Bij het opstellen van de regels worden de volgende uitgangspunten in acht genomen:

1. verwijzingen en afkortingen kiezen die het opzoekingswerk voor een niet-ingewijde lezer tot een minimum beperken,
2. consequent de aangehouden criteria toepassen,
3. zo eenvoudig als mogelijk verwijzen,
4. het Nederlandse taaleigen respecteren,
5. aansluiten bij internationale gebruiken indien mogelijk,
6. automatisch verwijzen met een *reference manager* mogelijk maken.

In de praktijk zijn deze uitgangspunten niet altijd volledig met elkaar te verzoenen. In dergelijke gevallen heeft de commissie keuzes moeten maken, die wellicht niet altijd iedereen zullen kunnen tegemoetkomen. Verwijzen en afkorten is een kwestie van afspraken, wellicht nog meer dan taal. Daarom dringt de commissie erop aan dat de Vlaamse juristen de normen, die uitgewerkt werden door de gezamenlijke Vlaamse rechtsfaculteiten, zoveel mogelijk in acht zouden nemen. Vrijwillige medewerking van al wie in juridisch Vlaanderen schrijft en uitgeeft, is dan ook onontbeerlijk voor het welslagen van het enige doel dat de commissie beoogt: de rechtsbeoefening in Vlaanderen op een hoog peil houden.

De richtlijnen in deze leidraad betreffen vooral het Belgische recht, met inbegrip van de in België geldende internationale en vooral Europese bronnen. Ze zijn bedoeld voor Nederlandstalige teksten die in België worden gepubliceerd. Voor publicaties in andere talen of in andere landen gelden meestal andere richtlijnen.

Het is de uitdrukkelijke wens van de commissie om de leidraad zo ruim mogelijk te verspreiden en de methodiek van het verwijzen en afkorten een belangrijke plaats in de rechtenopleiding te geven.

Actuele commissie

[Joke Baeck](#), Universiteit Gent

[Kathleen D'hanis](#), Universiteit Gent

[Frederic Eggermont](#), Vrije Universiteit Brussel

[Karl Hendrickx](#), Universiteit Antwerpen

[Cedric Jenart](#), Universiteit Antwerpen

[Shana Ludikhuyze](#), KU Leuven

[Bernard Tilleman](#), KU Leuven

[Emma Suzanne van Aggelen](#), Universiteit Hasselt

[Loth Van der Auwermeulen](#), Universiteit Hasselt